

9-dik sz. Marc. 4. 1866.

HAZÁNK

S A

KÜLFÖLD.

Szépirodalmi, ismeretterjesztő és társaséleti
KÉPES HETI KÖZLÖNY.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐ-TULAJDONOS:
SZOKOLY VIKTOR.

KIADÓ:
EMICH GUSZTÁV.

A képeket kitünőbb művészeink rajzolják s metszi **RUSZ K.**

Előfizetési föltételek:

Pestre vagy vidékre, postai küldéssel vagy házhoz hordással,

egész évre	6 frt — kr.
félévre	3 frt — „
negyedévre	1 frt 50 „

Előfizethetni minden postahivatalnál.

Hirdetmények díja: 3 hasábos petitsor egyszeri hirdetésnél 5 uj kr. Bélyegdíj külön 30 uj kr.

Az előfizetések s a hirdetményi illetékek a **kiadóhivatalba** (Barátok-tere 7-dik sz.)
a kéziratok pedig a lap **szerkesztőségéhez** (Dohány-utca 1-ső sz.) bérmentes
levelekben intézendők.

PEST, 1866.

NYOMATOTT EMICH GUSZTÁV

M. AKAD. NYOMDÁSNÁL.

TARTALOM.

Cikkek: „Szász Károly.“ — „A csodálatos kertész.“ (Beszély.) — „Egy görög író a régi németekről.“ Közli: *Tar Gábor.* — „Nagy Lajos halálhírei helye Nagy-Szombathelyen.“ *Mátray Ernő*től. — „Londoni élet.“ — „A viziló.“ — „Svájc hegyei közt.“ *Zsilinszky Mihály*től. — „Kuruzslók, csavargók és lélekidézők ezeltől száz évvel.“ *Petehő Dénes*től.

— „Egy hét története.“ *Vadnay Károly*től. — Vegyes közlények. — „Karikaturák.“ — Ujdonságok. — Irodalom. — Nemzeti színház. — Szerkesztői üzenetek.

Képek: „Szász Károly.“ — „Nagy Lajos halálhírei helye N.-Szombathelyen.“ *Rajz. Haske.* — „Vizi lovak.“ *Hypopotami.* — „A gieszbachi vízesés Svájcban.“ „Karrikatura.“

Ujdonságok.

—v.— (A képviselőházban) febr. 23-dika igen fontos nap volt, mert ekkor a feliratot, a szélső baloldaltól mintegy hét szavazát kivételével, az egész ház magáévá tette. A szőlők közül ugyanis mindenekelőtt *Bartal György* lépett föl s — Deák-nak 22-dikei, lapunk múlt számában lényegileg közölt beszéde által ő és pártja megnyugtatta érezvén magukat — módosítványát visszavette, s utána hasonlót tett *Apponyi György* gr. is, miután az ő indítványa Bartaléval kapcsolatban volt. *Deák Ferenc* rövid s rögtönzött beszédben válaszolt Bartalnak, megjegyezvén, hogy örül, miszerint a jobboldali képviselő ur most már meg van nyugtatva, másrészt kifejezvén, miszerint parlamentáris küzdelmekben a gúny fegyvere meg van engedve; használta ezt ő is. *Ghyczy K.* tiltakozik Bartal azon kifejezése ellen, hogy ő módosítványát azon taktikából terjesztette volna a ház elé, mert ez által a középnek a baloldal általi túlszárnyaltatását akarta megakadályozni, s miután célt ért, módosítványát visszaveszi. *Ghyczy* nem engedi meg, hogy Bartal ezen indokolásából később következtetéseket vonhasson, mire Bartal *Ghyczy* tiltakozása iránt megnyugvását jelentette ki. *Csiky Sándor* baloldali képviselő szintén visszavette módosítványát. Ezután nemzetiégi szempontból szólottak *Miletics, Deák Ferenc, Dobránszky, Manojlovics, Klauzál, Kurz, Juszt, Lónyay, Trifundcz,* s midőn a 35-dik pontban Zombor város képviselője ezen kifejezést: „a hon polgárainak minden osztályai iránt“ a zsidók megnyugtatása tekintetéből így kívánta kitéteni: „a hon lakosainak,“ — ekkor *Deák Ferenc* állott föl és kifejté, hogy a ház felirata ezen pontjában a haza minden polgáranak, valláskülönbség nélkül, tehát a zsidóknak is teljes mértékben egyenjogusítását érti, mi nagy helyesléssel fogadtatott. Az ezen napi tárgyalásokból még megemlítjük, hogy *Dobóczy* a fumei kormányzót, a testőrkapitányt s a zágrábi prépostot, mint kiknek a törvény az országgyűlésen megjelenési jogot ad, meghívati kívánta, míg *Popovics* a csajkások kerületét és a határvidékeket is meghívati kívánja, hogy az országgyűlés teljes legyen. — A február 24-dikei ülésből felemlítjük, hogy *Madarász József* 5 társával együtt oly értelmű törvényjavaslatot nyújtott be, mely szerint kormányi kineveztetéstől függő hivatalnok képviselő ne lehessen, s a képviselő mandatumá leteltétől fogva legalább 3 évig kormányi hivatalt ne vállalhasson. Ezután a felirat a tett módosítványokkal újból felolvasatott s azt mintegy 7 szavazat kivételével az egész ház elfogadta, mire sorshuzás utján 36 tagból álló küldöttséget alakítottak a végre, hogy az *Szentiványi* vezetése mel-

lett majd a feliratot átnyujtsa ő felségének. — A 26-dikai ülésen felolvasták a letisztított válaszfeliratot, összefűző zsinórjait aztán a ház jelenlétében lepecsételték, s a ház elnöke és Tóth Vilmos jegyző aláírták. Az ülés további folyamában a háznak februárhavi költségvetését tárgyalták, mely a múlt hóban 54,985 ftot tett. Végül jelentette az elnök, hogy Debrecen városa s az ottani keresk. és iparkamra folyamodásában a debrecenszatzmár-szigeti vaspálya engedélyeztetését kéri. — A febr. 28-dikai ülésen az elnök mindenek előtt több rendbeli kérvényt mutatott be, azután pedig jelentést tett a feliratot átnyújtó küldöttségnek Ő Felsőházánál fogadtatásáról, melyből megértettük, hogy az Uralkodó a felíratra vonatkozólag többek közt így nyilatkozott: Az irányombani bizalomnak ismételt nyilvánulása ép oly kellemesen hatott reám, mint azon öszhangzat, mely a kiindulási pont és a végcélra nézve létesült. Annál sajnosabban kellett azonban észlelnem a viták folytán felmerült azon aggodalmakat, melyek a kivitelnek általam kijelölt módozataira vonatkoztak. Hinni szeretem, hogy azok a végcél felé irányzott közreműködési készségüket zsidbasztani nem fogják, és azt annál inkább óhajtom, minél erősebben vagyok meggyőződve, miszerint trónbeszédem alapelveihez e részben is összes népeim érdekében szilárd elhatározással kell, hogy ragaszkodjam. — Ezután *Deák* indítványt adott be, mely szerint a közös ügyekről szóló javaslat kidolgozására válaszszon a ház 50 bizottmányi tagot, melyhez még 15 tag jőne, ha az erdélyi képviselők is eljönnek. Ez indítványt napi rendre tüzték s azzal az ülés eloszlott.

—d.— (A képviselőház mart. 1-i ülésének) tanácskozási tárgya *Deák Ferenc* indítványa volt, a „közös ügyek“ javaslatának kidolgozása iránt, miután ezt a válaszfelirat 14-ik pontja előzőleg megajánlotta. *Deák* e célra 65 tagu bizottmány választását indítványozta, 15 tagot az erdélyi képviselők közül véve. Ez indítvány egy szó ellenvetés nélkül elfogadtatott, s csak *Klauzál Gábor* szólalt fel, a magyarországi 50 beválasztandó képviselő helyett 52-öt ajánlva, mi is elfogadtatott. E szerint a bizottmány 67 tagból fog állani. Ehhez később a horvátországi képviselők járulandnak.

— (*Deák Ferenc*et,) ki maga is szokott műfarragással foglalkozni, *Sárközy Ferenc* óbudai hajóács és díletáns műfarragó, kiről már tavaly megemlékeztünk e lapokban, — egy tenyérszerű széles-ű, tojásdadalakú képkerettel tisztelte meg, melyen több évig hangyaszorgalommal dolgozott s mely a szobrászok ítélete szerint a legreमेkebek közé tartozik. Zalamegye hölgyei pedig nagy

Második évi folyam.

9. szám.

Március 4. 1866.

Szász Károly.

Nem régen mutattuk be olvasóinknak Szász Károly nagynevű, nagyjellemű, derék atyjának arc-képét. Most már itt áll a fiu is, a legtöbb oldalú magyar író, ki mindenben, a mihez fogott, eljutott a siker bizonyos fokához, s olvasóinkat jelenleg annyival jobban fogja érdekelni, mert mint az országgyűlés egyik tagja, már is tevékenységet mutatott, s mindazokban várakozást és alapos reményt költött, a kik tanulmányának gazdagságából, elméjének könnyűségéből, s a térről, melyet eddig rendre elfoglalt, számithatnak arra, miszerint egy helyen sem működik a nélkül, hogy a jobbakkal közbe ne lenne sorolható. Mint drámaíró is az utóbbi időkben ébresztett figyelmet, mert a tragikai múzsá oltárán is kiváló tömjénnel áldozott, „Herodes“-t s a „Lelenc“-et irván. Eredeti költe-

ményeit nem is említve, rendkívüli munkaerejének főbizonyítékául szolgál sok és igen élvezetes műfordítása, valamint széptani művei, melyekkel

a nagy érdemekben gazdag „Budapesti Szemlé“-t szokta érdekesíteni. Alig van az irodalomnak ága, melyben őt föllépni ne láttuk volna. Lyra, éposz és dráma, széptan, história, sőt egykor még a beszélyírás is tehetségének sokféle való ágazásáról tanuskodnak. Egyházi beszédei, számtani művei és iskolai kézikönyvei hasonlóképen ezt bizonyítják.

Szász Károly 1824-ben, Nagy-Enyeden született, még pedig rendkívül szerencsés kö-

Szász Károly.

rülmények között, a mennyiben atyja, kit a Kisfaludy-társaság közelebbi nagygyűlésén hű vonásokkal, lelkes ódában énekelt meg, a célszerű nevelés mindazon előnyeiben részeltette, melyek az ifju te-

hetségét utbaigazitották, fejlesztették és könnyűséggel tették nehezen szerezhető műveltség birtokosává. Enyeden végezte tanulmányait, s midőn atyját b. Eötvös az 1848-ki oktatásügyi miniszterium államtitkárává nevezte ki, ő is Pestre jött, s itt jogileckéket járt. Később apja mellett fogalmazó lön; majd honvéd. 1850-ben letette a hittani vizsgákat; két évvel később nagykőrösi tanárnak hívták meg; itt történt első házassága, a mély érzelmű, szép költeményeiről általánosan ismert, szellemdús Idunával, kit, fájdalomra hamar elvesztett.

1854-ben Erdélybe, Kézdi-Vásárhelyre hívták papnak, hol három évig élt. Később Kun-Szent-Miklóson, majd Szabadszálláson lön lelkészszé. 1858-ban másodszor nősült Bibó Amaliával, ki hasonlóképen szellemdús, kitünő hölgy. 1858-ban lett az akadémia levelező tagja, s 1860-ban a Kisfaludy-társaságé, mely kitüntetésekkel folytonos munkássága által vivta ki. Már a forradalom előtt, egy „Murányvár asszonya“ című költői beszélylyel a Kisfaludy-társaság jutalmát elnyerte volt s a forradalom alatt Mentovich-csal és Gyulaival szövetségbe, „Nemzeti színek“ című dalfüzetet bocsátott közre. Műfordításai sorát Moore Tamás édes hangon irt bájos dalaival és a nyugati költők anthológiájával kezdte meg. „Csák Máté“ című el-

beszélő költeménye az akadémiától 100 arany jutalommal volt kitüntetve. A nyugati költők új, bővített kiadása: „Lyrai áloek“ és „Gyöngyvirágok“, a legelterjedtebb magyar könyvek közé tartoznak. Hugo Viktor „Századok legendájá“-t is neki köszönhetjük. A magyar Shakespeare pedig benne talált legmunkásabb harcosra. Kisebb költeményei két terjedelmes, s tartalomra nézve igen változatos kötetben láttak napvilágot. De ki győzné fölszámítani munkáinak csak nagyobb részét is: az atyjával együtt készített számtant, a „Buzgóság könyve“ című prot. imakönyvet, a „Zrínyi a költő“ és „Lórántfy Zsuzsánna“ című hosszabb elbeszéléseket, azon szép tanulmányt Firdusiról s a Nielungen-dalról, mely a „Budapesti Szemlé“-ben folyt le? Tanügyi cikkei, prózai fordításai nemükben is a jobbak közé tartoznak.

Az élete delén levő erőteljes férfiú eddig is sokféle és emlékezetes érdemeket szerzett, mivel azonban ereje folyvást nőni és terjedni látszik, minden nagyítás nélkül állithatjuk, hogy ezentul még többet teend. Életére a hazának és irodalomnak, családjának és nagyszámu barátainak, kik őt szeretetreméltó egyéniségéért szeretik — egyaránt szüksége van.

A csodálatos kertész.

— Beszély. —

Ne várja itt az olvasó, hogy majd valami igazán csoda-kertész történetét akarjuk elbeszélni, a ki fekete tulipánt, kék hortenziát, vagy valamely más ily növénytani képtelenséget állított elő. Nem, szerény elbeszélésünk hőse egy egyszerű, derék fiatal ember, (azóta öreg ember is lehet), a ki kertész volt hivatására nézve, de a „csodálatos“ melléknevet nem ebbeli érdemei által vivta ki.

Dörner Henriknek hitták. Ha a nemzetségi büszkeségre oka lett volna, odatehette volna nevé mellé: hascheni báró. De ő nem volt büszke; nem volt rá oka.

Atyja még élt e címmel. Valóban úgy írta nevét: „hascheni báró Dörner Willibald.“ A fiu azonban igen demokratikus elvek szerint lett nevelve; elhagyta neve mellől a haschenit is, a bárót is. Egyszerűen Dörner Henriknek hívatta magát, s kezeinek munkájából akart élni, mert rá volt szorulva.

Az öreg, egy elszegényedett, jobban mondva, tönkre ment porosz bárói család sarja, jobbnak hiányában a mérnöki pályára készült. Mérnökre akkor is szükség volt, mint most. II. József császár, e nagy uralkodó, óriási utakat építtetett az

erdélyi hegyek közt. Az öreg Dörner, még akkor fiatal férfi, elhagyta hazáját, és szolgálatát ajánlta a nagyszerű utépítésben.

Dolga nem ment valami rosszul. Midőn működése véget ért, tisztességes vagyonnal birt. Átjött Magyarországra, mint díjelengedés mellett honfiusított báró, s nem telt bele sok idő, kedves magyar leányt vett feleségül, a Szendelaky grófok tisztartójának leányát.

Nem lehet tehát jogos kifogásuk hősünk ellen a tulbuzgó hazafiaknak sem. Félig magyar vér folyt ereiben, még pedig jó, erős magyar vér, mely képes volt őt egészen magyarrá tenni.

Hiszszük, hogy az olvasók jogtalan kifogást sem tehetnek ellene, ha bővebben megismerkednek vele. Igen jó, becsületes, derék gyerek volt ő; s különösen világos fej.

Szápen jellemzi fentebb előadott elhatározása is, hogy a bárói címet elhagyá. Jobbnak gondolta így. S annyira demokratikus volt, hogy két keze munkája után akart élni, ő, a bárók utóda.

Körülnézett a pályák között — s ime, ismét egy előnyös jellemvonás! — isten minden terem-

ményei között legméltóbbaknak a virágokat tartá, hogy az ember velök foglalkozzék s e foglalkozás után éljen. Elhatározta, hogy műkertész lesz.

A műkertészet nem volt még akkoriban Magyarországon annyira elterjedve, mint most. De akkor is találkoztak gazdag előkelők, kik óriási összegeket adtak ki angolkertjeikre. Lehet, hogy hősünket az is birta elhatározására, mert a Szendelaky grófok épen ily gazdag előkelők voltak.

Nem tartozik történetünkhez, hogy hol végezte hősünk tanulmányait. Elég az hozzá, hogy elvégezte s mint huszonhárom éves ifju, átvette a Szendelaky grófok angolkertjének főkertészségét.

Ismét nem tartozik történetünkhez, hogy nagy-szerű tehetségeket fejtett-e ki hősünk pályáján. „Gazdái“ (szégyenletes szó biz ez, de jobb hiányában ezzel kell élnünk!) meg voltak vele elégedve, s ez elég.

Hét évig volt állomásában, tisztességes fizetéssel, melyet megérdemelt. E hét év alatt meghalt anyja, s ráborult az új haza földje hascheni báró Dörner Willibald urra is.

Alig törlé le hősünk szemeiből a gyermeki fájdalom könyeit, midőn saját fenntartásáról kellett gondoskodnia. A Szendelaky grófok egyszerre váratlanul tönkrementek. Szébb volna talán úgy mondani, hogy a tőkék nemzetgazdászati forgatása végett adták el ősi birtokukat; de bizony igaz marad, a mi tény, mindig. A fényes család tönkre ment, hirtelen, menthetlenül. Büszkeségük nem engedé, hogy a esődeljárás előnyeit igénybe akarták volna venni; esendben intézték el a dolgot. Birtokaikat adták át a főhitelezőnek, elégitse ki a többi. Épen csak hogy megtehetette; de megtehetette.

Lehet, hogy az angolkert is elősegíté a szomorú katasztrófát. Talán e miatt érzett Henrik olyanforma érzelmet szívében, midőn az új birtokos először Szendelakra kocsizott, mint midőn jó atyját földbe tette.

Az eredmény megvolt; az eredmény az, hogy állás nélkül maradt. Az új birtokos nem akart oly luxus artikulust bevenni háztartásába, mint egy angolkert; majd felszántatja lucernásnak, s úgy is tett.

Henriknek körül kellett néznie új állomás után. Mint mondók, akkoriban ritka volt az ily állomás, hanem mégis csak került.

Három hónapi veszteglés után Henrik levelet kapott, hogy siessen özvegy Darnay Ferencné ő nagyságánál Darnán a főkertészséget elfoglalni.

Ha valakinek huszonötezer hold legjobb fajú

földje van egy tagban, menten minden tehertől, akkor lehetnek urias szenvedélyei.

Özvegy Darnay Ferencné ő nagysága e választott boldogok közé tartozott, s urias szenvedélye a szép lovak és drága angolkertje voltak. Akár-mely férfinak sem lehetnének különb szenvedélyei. Lehet, hogy azért választotta a jeles asszonyság e körülbelül ellentétes szenvedélyeket, melyek közül csak a második illet teljesen neméhez, mert boldogult férjének: néhai nemes nemzetes és vitélő Darnay Ferenc urnak, több tettes nemes vármegyék táblabirájának — stb. szintén ezek voltak szenvedélyei.

Tény az, hogy legjobb és legszebb lovai voltak a környékben; angolkertjének csudájára meg mesz-sze földről eljártak. Egyik lovászainak, másik kertészének érdeme; de ő adta a — nervus rerum gerendarumot, a mi nélkül mind e szép dolgokból nem lett volna semmi.

Képzeltető tehát, hogy mennyire megdöbbsenté őt a hír, hogy öreg kertésze, a ki még boldogult férje idejében is szolgált, hirtelen meghalt. Inkább boszuságot érzett, mint szájalmat a jó öreg iránt. Hol vegyen ő már most alkalmas embert, ha csak külföldről nem akar hozatni.

Szerencsére tudomására jutott e tépelődés egy rokonának, a ki a Szendelaky grófok történetébe is be volt avatva. Ez mindjárt ajánlotta neki Henriket. Nagy örömmel fogadta; azonnal irt rokonának, hogy fogadja föl részére Henriket azon feltételek mellett, melyek mellett a grófnak „szolgált.“ (Ismét mily hiányos szó, de jobb hiányában élnünk kell vele.)

Alkalmazhatóságáról egy percig sem kételkedett. A ki a Szendelaky gróftól kerül ki, az csak ügyes hasznavehető ember lehet. A Szendelaky grófok igen finom, előkelő urak; csak a legjobbat tartották mindenből. (Azért mentek tönkre.)

Angolkertjét nem is félthette ő nagysága. Hanem leánya is volt, a kit jobban szeretett, mint angolkertjét, bár ez nem volt szenvedélye. Erre kár volt jobban nem vigyázni. De ki láthat a jövőbe?

Auróra kisasszony tizenhét éves, Henrik épen harminc éves volt, midőn ez utóbbi Darnára „el-szegődött.“ (Ismét mily rossz szó, de egyetlen, mely-lyel élhetünk!)

Egyébiránt mindjárt meg fogunk ismerkedni hősünkkel, hősnőnkkel és többekkel, kik csak statisztákul működtek a polgári drámában, mely a darnai urasági lakban lejátszatott.

(Folyt. köv.)

Egy görög író a régi németekről.

Diodorus Siculus, Krisztus előtt száz évvel, így írt a németekről :

A germánok hazájában a nagy hideg miatt sem olaj, sem bor nem terem, s így kénytelenek valami árpából készült keserű italt inni. Minthogy azonban a bort is rendkívül kedvelik, idegen kereskedőktől szerzik azt meg, s oly mértéktelenül isszák, hogy megittasodnak, s aztán vagy elalusszanak, vagy dühösséghez hasonló állapotra jutnak. Az olasz kereskedők fel tudják használni a germánok ezen iszákosságát, s részint vízi, részint szárazai járműveken nagymennyiségű bort szállítanak ide, melyből teméntelen hasznot nyernek. Így egy korsó borért nem ritkán egy rabszolgát kapnak.

Általában Germániában kevés ezüst van, de annál több arany, melyet a természet csekély utánjárás mellett ad. Ugyanis a folyamok (talán a Rajna?) nagymennyiségű aranyhomokot mosnak, melyből igen sok arany nyeretik. Az arany oly közönséges náluk, hogy nemcsak az asszonyok, de még a férfiak is ékességül viselik. Ujjaikon gyűrűket, nyakaikon, lábaikon s kezeiken pedig vastag aranyperceket hordanak; sőt még pajzst is aranyból készítenek.

A németek éktelen hosszú testalkatúak; bőrük fehér, átlátszó; hajuk aransárga. Ez utóbbi a természettől is szép, ők azonban még mesterségesen is szépíteni igyekeznek, s gipszből készült liszttel kenik; ez által az nemcsak átlátszó, de oly vastag is lesz, mint a lovak serénye. — Némelyek lenyírják szakálukat, mások pedig úgy a hogy, meghagyják; a főbbranguak ugyanis csupasz állal járnak, s csak bajuszokat hagyják meg, mely szájakat egészen elfödözi; e miatt ha esznek, bajuszuk tele van ételhulladékkal, s italukat mintha szűrőn keresztül innák. — Evésközben nem székeken, de a padlaton farkas- vagy ebbörökön ülnek, s mindkét nemen lévő fiatal (18—30 éves) rabszolgák szolgálnak fel. Ha esznek, a tűzhely közelében telepednek le, mely el van borítva nyársakkal s üstökkel, melyeken roppant nagyságu húsdarabok sütnék és főnek. Étkezésükhöz az idegent is szívesen meghívják s csak azután kérdezik meg, hogy ki és mit akar? — Ha összeszólalkoznak, párbajra hívják egymást, mely rögtön a helyszínén megtörténik, miután a halált mibe sem veszik; ők ugyanis Pythagoras tanát hiszik, t. i. hogy az ember lelke halhatatlan. Meg vannak győződve, hogy bizonyos évek múlva ismét élni fognak, miért is a halottak sírjába elhalt rokonaikhoz intézett leveleket dobálnak. — Csaták alkalmával

egyesek előlépnek a sorból, s az ellen legvitézesebbjeit viadalra szólítják fel, fegyvereiket forgatva s az ellent rémitve. Ütközet előtt őseik vitézségét magasztalják, ellenségeiket gunyolják, s kiabálásukkal igyekeznek azok bátorságát és önbizalmát csökkenteni. Elesett elleneik fejét levágják s lovaiak nyakára akasztják. Az ellenség fegyverét rabszolgáiknak ajándékozzák, maguk örvendeznek s győzelmi énekeket ordítanak. — Otthon a hadi zsákmányt s a levágott fejeket házaik falára akasztják fel, mint vadászatoknál az elejtett vadakat szokás; az ellenség kitünőbb vezéreinek fejét cédrus-olajjal kenik be, külön szekrényben tartogatják, az idegenek előtt dícsékszenek vele, és nem válnának meg tőle nagy kincsekért.

Virágokkal befestett alsó öltönyt s nadrágot viselnek, vállaikra bő köpenyt vetnek, mely télen durva, nyáron pedig finom, könnyű kelméből készült. Fegyverül sajátszerűleg befestett pajzst használnak, melyre sokszor éreből készült állatok vannak kalapálva, melyek nemcsak ékességül, de biztosságul is szolgálnak. Némelyek ércsisakot viselnek fejeiken, melynek előrésze előre nyulik, mi által viselője rémületes kifejezést nyer, mert ezen előrészen néha hosszú szarvak, sokszor pedig éreből készült madarak s állatok vannak. A nép egy része páncélt is hord, mely vasból van lánctalakulag összekalapálva, más része azonban kénytelen a természet által ajándékozotttal megelégedni, t. i. meztelenül hadakozik. — Kard helyett széles szablyát használnak, melyet éreláncal erősítenek jobb oldalukhoz, némelyek felső öltönyüket is aranyos vagy ezüstös övvel kapcsolják össze. — Dobálnak rőfnyi vashegygyel ellátott lándzsát is, melynek egyik vége egyenes, másika meggörbült, úgy hogy kirántatván, a húst is kitépi.

A németek külseje iszonyatos, beszédök durva és rekedt. Előadásuk rövid, talányos, mert a képletes előadást kedvelik. Sokszor mennek tulásba, más népeket lenéznek, magukat sokra becsülik. Lelkületök fogékony s ügyesen megtanulnak valamit. Költőik vannak, kiket *bárdoknak* neveznek; ezek lanttal kísérve énekeket, saját nemzetiségüket magasztalják, az idegenekét pedig ócsárolják. — Vannak a germánoknál bölcsek és papok is, kik nagy tiszteletben részesülnek, s jóskok, kikre igen hallgatnak. Ezek a madarak repüléséből, leölt barmok belsejéből jövendölnek, s az egész nép bámulattal hallgat reájok, hisznek nekik és követik tanácsaikat. Azonban, ha valami rendkívül fontos

dologban kérdik meg a jövőt, azon esetben igen utálatos szokást követnek, mert a papok embert áldoznak, s a tagok rángásából és a vérbugyogásából jósolnak, és azt mondják, hogy mesterségük sok évi tapasztalás után csalhatlannak bizonyult be. — A németek sohasem áldoznak legalább egy pap jelenléte nélkül, és nemcsak háboru, de béke idején is követik őket s költőiket. Gyakran, ha a csapatok harcra közelednek, a fegy-

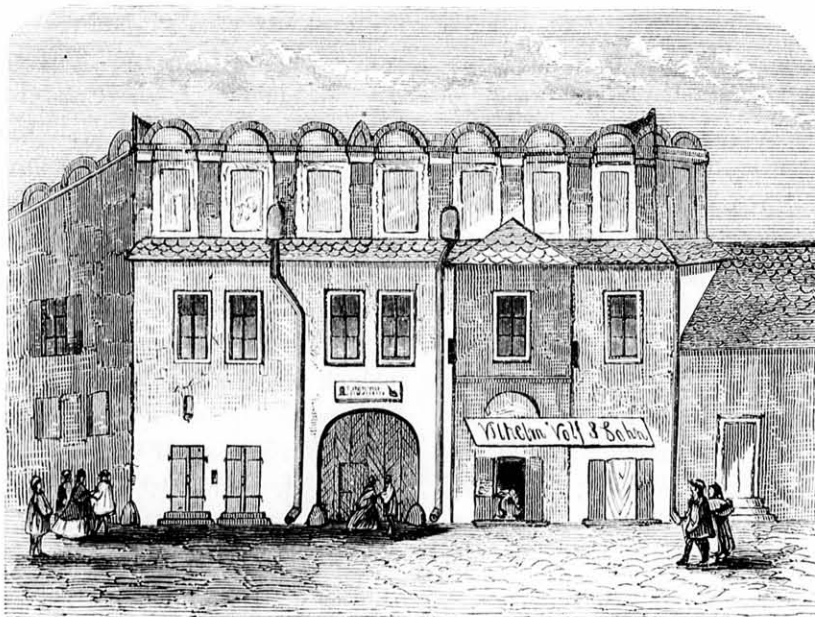
verek csörögnek, a lándzsák dobásra készek, a bárdok középre lépnek s rögtön mély csend áll be, mint mikor a tenger varázsbottal illetetik. A legmiveletlenebb barbároknál is így enged az erő az okosságnak, a hadisten a múzsáknak.

A német asszonyok nemcsak hogy oly szálások, mint férfiak, de testi erőben sem állanak sokkal hátrább.

Közli: **Tar Gábor.**

Nagy Lajos halálozási helye Nagy-Szombatban.

Negyven, dúsan gyümölcsözött évet töltött Nagy Lajos a magyar trónon, midőn halála előérzetében trónörököszt keresett a királysága alatt egyesült magyar s lengyel koronának. Atyai szeretete idősb leánya, a szép Mária felé hajolt, s őt és leendő férjét, Zsigmondot ajánlá a nemzeteknek. A magyar könnyen megegyezett királya szándokában; a lengyel urakat végleges határozat végett 1382-diki július 25-re Zólyomba gyűjté. — Nagyszámmal jelent

Nagy Lajos király halálozási helye N.-Szombatban. (Rajz. Haske.)

meg itt a lengyel nemzet s a tervét előadó király végakarátát megértvén, szívesen hódolt a jelenlevő 15 éves Zsigmondnak. Ekkor Lajos magyar sereget adott az ifju herceg mellé, s Lengyelországba inditá utnak, hogy Mária férjekint kezéhez vegye királyi várait. Majdnem az ország határaig, a bércecs Libetbányáig kísérte az agg király vejét s itt elbúcsuzván tőle, utolsó kormányintézkedését fejezte be. A zólyomi gyűlés végerejébe került, mindinkább gyöngülni érde ma-

gát. Buda fénye, Visegrád pompája elől magányt keresett, magányban várandó be a halált.

Nagy-Szombatban kivánta tölteni végnapjait.

Augusztus elején ide hozák, azon városba, melyet idősb tyroli Margit birt tőle zálogban. — Nagy-Szombat egy hónapig zárta keblébe; a várt halál nem késett, s már szeptember 11-kén kora legnagyobb fejedelme megszünt élni. Tetemét csakhamar tova vitte kisérte s halála után öt nappal néma bánattal nézett sirjába a nép.

Nagy-Szombat egyik diszesb helyén, a sarkantyutecában áll mind máig a ház, melyben ekkor a nagy király szállva volt. A vásárra bejövő vidéki tót kegyelettel mutatja fiának ez ódon lakot: „Volt egykor oly királyunk, — mondván magyarázólag, — ki hosszú évekig népének élt, s nemes működése közben elgyengülvén, e házban halt meg. Áldott legyen emlékezete!”

Igy száll unokáról unokára e ház története.

Mátray Ernő.

Londoni élet.

I.

(A gazdagok laka. — A szegénység és nyomor tanyája. — A szegényházak (Workshouses) és előljárók. — Szombat este.)

Mielőtt a londoni élet vázolására térnénk, vesünk legalább csak egy futó pillanatot a gazdagok

lakaira, hogy annál élénkebben tükröződjék előnkbe azon ellentét, a mely ezen és az alsó néposztály

között létezik. Dacára ennek ne várja tőlem a nyájas olvasó fényes paloták vagy kastélyok leírását, mint a milyenek nálunk a kontinensen léteznek. Londonban csupán öt-hat tekintélyesebb főúri épület létezik, a többi hosszú házsorokban enyészik el, melyeknek egyike a másikhoz tökéletesen hasonlít; cífrázatot vagy izlési esinyt keresve sem találunk. A belső részek azonban csaknem kivétel nélkül usznak a fény és pompában. Az angol arisztokrata falusi birtokain építkezik nagyszerűen. Londonban csupán három palotát tartok említésre méltónak, nevezetesen: Sutherland, Wellington és Buccleuch hercegek palotáit. Végül még azt akarjuk megemlíteni, hogy a pompa és fényüzésbeni pazarlás oly nagy, hogy ehhez hasonlót talán némely koronás fő sem bírna felmutatni. A legpompásabb külföldi növényzet, a tömör arany és ezüst családi service-ek, a mindenekfölött kitűnően gyönyörű butorzat, pompás szőnyegek, válogatott nyalánságok, a finom izlésű zene, fényes társaságok, végül a nyüzsgőlődő szolgálók sokasága — itt oly megszokott, oly mindennapi, hogy ha azok részletes leírását megkísérelnők, a melyek itt naponkint előfordulnak, olyas valamit tennénk, a mi az olvasót rendszeren untatni szokta.

Legyen az Londonban bármely helyen, a hol megállunk, mindenütt fogunk találni oly tájat, a hol a szegénység és nyomor ütött tanyát.

Az itt lakó szegénység legnagyobb része külföldi, legtöbbször: francia, spanyol, olasz, lengyel és orosz. A házak egyszerű polgárházaknak látszanak, azaz: egyik tökéletesen hasonlít a másikhoz; az ablakok gyakran fehér vagy sötét függönyökkel vannak gondosan beakasztva, az ajtók pedig — mint Angliában mindenütt — rendszeren be vannak zárva. Valóban, e házakon a legkisebb nyoma sem látszik annak, hogy bent a szegénység és nélkülözés lakik. Egykor egy francia orvos lakott nejével egy szobában; butorzatnak még nyoma sem volt, még csak egyetlen szék sem, a melyre le lehetett volna ülni; nem volt egyéb a padlózat és falakon kívül, mint egy rakás gyaluforgács, a mi ócska és piszkos vászondarabokkal volt leterítve; ezen aludták ők el, mint mondani szokás, az „éhséget“ s felejtették el, boldogabb jövőről álmodozva, a multnapi nyomort. Pedig e ház oly csinosnak látszott kívülről; az ablakok itt is gondosan be voltak akasztva, az ajtókilincs, sárgarézből készülve, még most is csaknem tündöklött. Utóbb e házaspár a rendőrség kezeibe került, s lopás végett — melyre a véginség kényszerítette őket — fogságra ítéltettek.

Van Londonban egy városrész „*Belmal-Green*,” hol a szegénységet és nyomort jóformán egész meztelenségében lehet feltalálni. A roskadozófélben levő épületekből a csendőrség gyakran erővel kénytelen a bennlakókat kiűzni, hogy megmentse a szerencsétleneket a biztos haláltól. Az ablakok kitörve, a házfödél beroskadva, a padozaton becsorog az eső, a folyosókon a lépcsőket már régen felégették, az utcák sárosak, az udvarok szintén annyira tele vannak piszok és szeméttel, hogy némelyiken alig lehet keresztül hatolni. Ehhez járul még a tökéletes vízhiány — miután a vízvezetési társulatok rendszeren fizetést követelnek — s a büzhödt levegő, mi már magában véve is olyas valami, a mitől minden jóra való ember irtózik.

Képzeltetni már most, kik és mik lehetnek ezen városrészek lakói. A foszlányokba öltözött alakok oly zord, oly visszariasztó tekintettel járnak az utcákon; az éhség és nélkülözés bélyegét arcukon hordják, mohón kapnak az elhullatott burgonyahéjon vagy csontokon; éjjel kutyát macskát összefogdosnak az utcákon, s miután a konyhaszerkeket szintén nélkülözik, azok husait rendszeren félnyers állapotban költik el.

Innen csak egy utcán szükség keresztül haladunk, s a nyomor és nélkülözés tözsomszédjában már pompásan felszerelt vendéglőket találunk, a melyek mintegy csufolódva tekintenek az éhes és kiaszott járókelőkre.

Mindezekon kívül vannak még a menhelynélküliek, ezek számát 40—50,000-re teszik. Ezek, és általában minden szegény számára léteznek a szegényházak. Hogy mikép felelnek meg ezek hivasuknak, arról a londoni lapokban mindennap fordul elő valami. Valóban ritka nap mulik el, hogy meg ne rónák ezen intézeteknek kötelességeikről megfélekedezett előljáróit. Majd egy beteget utasítanak el, majd tehetetlen aggoktól tagadják meg a menhelyet, majd néhány tehetetlen gyermeket üznek el; az ily események Londonban napi rendszeren vannak.

A rendesebb munkásosztályok fizetésideje péntek délután; ezáltal az illető felek azon előnyben részesülnek, hogy vásárlásaikat már szombaton reggel elvégezhetik, s így nem kénytelenek a lármás és alkalmatlan szombatesti vásárokon talazkodni, mint a napszámosok és egyéb munkások, kik fizetésüket sokszor csak késő este kapják meg; dacára ennek azonban sokan nem használják fel ezen előnyt s csak másnap, azaz: szombat este mennek ki, s ekkor minél később az idő, annál olcsóbban lehet vásárlani, mivel mindenki igyekszik árucikkeit minél hamarabb eladni.

Az ily vásár egy a maga nemében, nem találjuk azt sehol, csupán Londonban; ekkor itt minden elem egyesül. Német muzsikások, olasz kintornások, francia akrobaták, piaci énekesek, bűvészek, zsebtolvajok, iparlovagok, nyomorékok, énekesnők és hárfásleányok, egy szóval van itt minden, a mi máskor egész Londonban el van széledve. Itt néhány piaci énekes valami rabló történetet énekelve, egy csoport hallgatót hódított össze, az előadást egy rekedthangu sovány egyéniség kezdi meg, ez azután huzza addig, míg tüdeje engedi, s ha ez már megtagadja a kényes szolgálatot, a versszak közepén félbehagyja s ismét más énekel tovább. A meszeségből csak egyes megtört kiállítás hallatszik néha: „rabló,“ „gyilkos,“ „zsvány,“ „segítség,“ sat. s mindezek oly jelentéktelenek s oly kevés hatással vannak a hallgatókra! oh, ez itt oly mindennapi, ők csak hallgatják az énekeseket tovább

Az utcákat a gázlámpák fénye világítja meg, azonkívül minden utcai árunak van még saját világítása, ez áll egy fagyumécs, parafin-lámpa vagy más egyébből; mily lég, mily tolongás! az örökös lármát csak egyes kikiáltó borzasztó hangja mulja felül Mindenki a maga áruját tartja legjobb-

nak, egyik jobban igyekszik ordítani, mint a másik: itt egy edényárus kiáltása hangzik: „Khina real Khina!“ (valódi khinai porcellán), egyszersmind pengeti kongatja az edényt, hogy rettentő olcsóságát nem repedés okozza, s valóban különös érzelem lepné meg, ha valaki kétségbevonná, hogy azon kőedény, melyet ő árul, nem egyenesen Khinából van odaszállítva; a bámuló asszonysereg igyekszik is mindenáron ily olcsó portékához jutni, míg egy részeg gyümölcsárus almával megvakított talicskájával közibök nem ront, törvén rakásra a „valódi khinait.“ Ekkor kezdődik az afféle utcai csatározás, éhes fickók igyeksenek zsebeiket szinig rakni a szerte guruló almákból, egypár suhanc pedig igyekszik, hogy minél több kőedényt szállithasson odébb saját számadására.

Itt diót, amott almát kínál egy jóízűen pipázgatva ülő ir nő, amott egy husáruslegény kínálja a porhanyó frísvágatu húst, míg odébb egy nő civódik a sajtárussal, mivel a sajtban afféle apró átlakákat fedezett fel.

E zürzavarnak vége hossza nincs, eltart késő éjfélutánig, míg a vevők el nem takarodnak s az árulók elrakják a megmaradt portékát.

A v i z i l ó .

Hazája Afrika. Azon erdei utakat, melyeket a szürke elefánt szokott törni, rendszeren a dühös orrszarvú (rhinoceros) s ennek otromba testalkatú, vastagbőrű rokona, a szintén növényevő viziló (hippopotamus amphibiuss) is használatul szokta választani.

Afrika délibb részein a tizennegyedik hosszúsági fok alatt minden folyóban s mocsárban bőven, falkánkint található; de bár a bennszülöttek húását igen szeretik — mit a sertéshúshoz hasonló ízűnek mondanak — s bár roppant vastag bőrből jeles ostorokat s a nyilvesszők által áthathatlan pajzsokat készítenek, a szerencsének tökéletlen fegyvereikkel nem igen vadászszák, s legfőlegb egyesült erővel eszközölt kiállításaiikkal igyekeznek azokat elriasztani szántóföldjeikről.

Livingstone hirneves afrikai térítő szerint e földrész déli folyamaiban a viziló egész falkákban tartózkodik, de mivel a legkisebb zajra viz alá merül, jelenlétét csak a partok lágy fövénye vagy agyagába mélyen benyomott nyomaiból következtetni, minthogy rendszeren csak éjjel vackalódik ki a szárazra legelészni. Ha kissé messzebb távozik a folyamtól, ennek fekvését halszaga után szí-

matolja ki; azonban ha hosszabb ideig esett, s így az erős halszag eltűnt, akkor nem igen bírja tanácsát kiszaglászni, s ilyenkor aztán ellenségeinek, a vadászoknak zsákmányaul esik.

Nem igen tudnám megmondani — így szól Livingstone, — hány darabból állhat egy-egy viziló-falka, mert rendszeren egészen a hullámok alá merülnek; azonban ha következtethetnek azon fejekről, melyek itt-ott folyton fel-felmerülgettek lélekzetvétel végett a víz színére, azt mondhatom, hogy igen-igen számosak. Tartózkodási helyül rendszeren a folyók azon részeit választják, hol az áradat gyöngébb, nehogy a hullámok ellen küzdeniök kelljen, s hogy a csöndes elemekben kényükre szunyókálhassanak. Egész napon át álmodoznak, s bárha pilláik nyitva vannak, mégis mitsem látnak maguk körül.

Első fiatalságában a kis viziló (otromba teste miatt csikónak nem mondhatjuk,) rendszeren anyja hátán kucorog s ez jól tudván, hogy a zsöngce kétlaki állatnak nálánál gyakrabban kell lélekzenie, azért egyéb társainál többször merül fel.

A viziló igen korlátolt szellemi tehetségekkel bír, mindazáltal látszik, hogy a veszély érzete né-

mi gondolkozást fejt ki benne. A meglehetősen elhagyott Zámბése-folyamban teljes tüdővel lélekezik, s fejét egészen kidugja a vízből, míg távolabb északra, a lakottabb tájú Londában, hol folytonosan vadászszák, a sűrű vizinő vények közé rejtőzik s

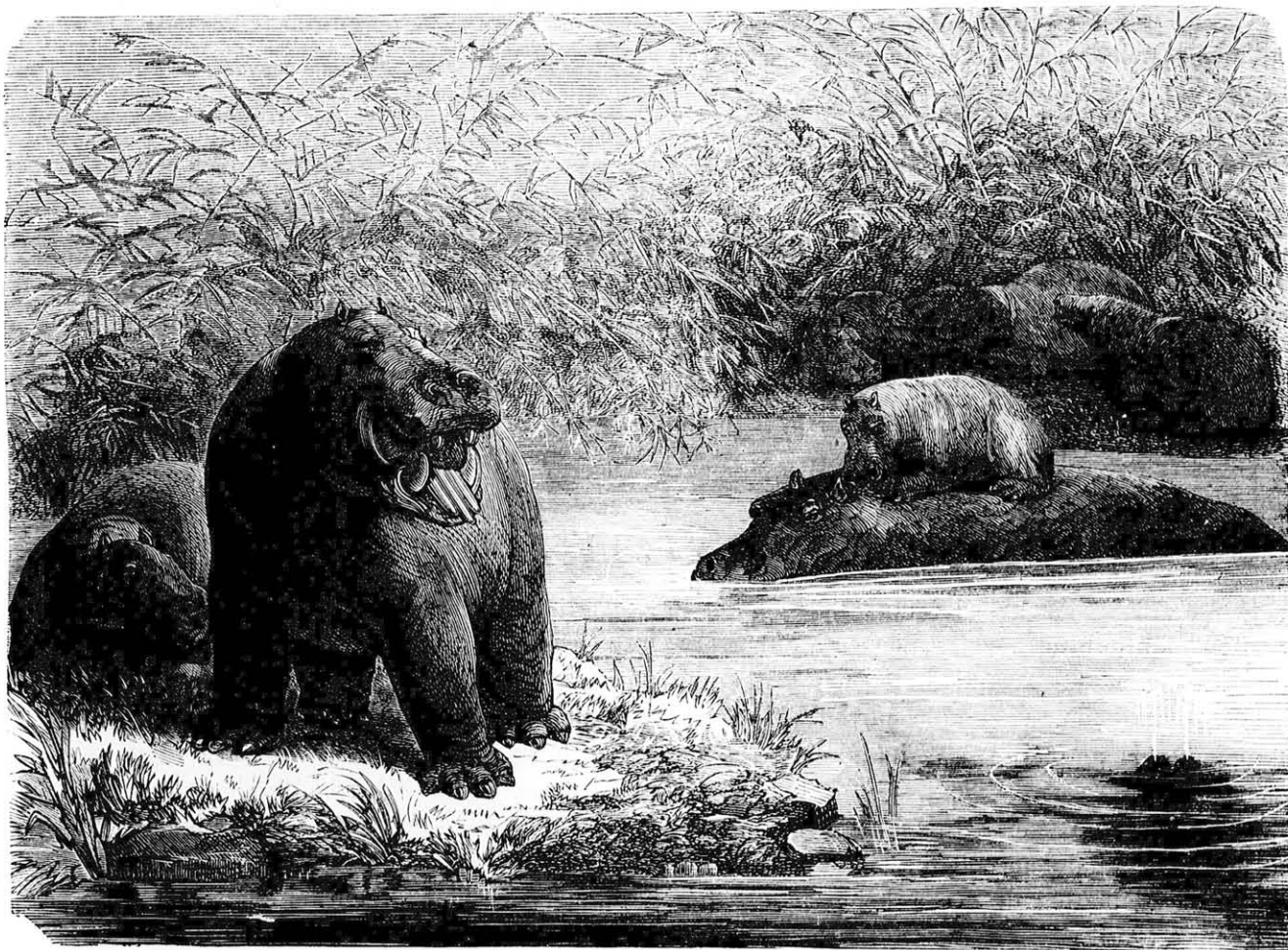
annyira alámerül, hogy lélekzésekor is csak orrlyukait dugja ki a levegőre; ilyenkor aztán a szájába gyűlt vizet olyformán löki sugarakban orrán át ki, mint a cethal.

Svájc hegyei közt.

I.

Nemcsak a mi magyar honunknak van felföldje, hanem a bérce Helvéciának is. Felföldnek neve-

rázserővel hat az ember lelkére. S a mi mindezeknek sajátosságos szépségét emeli, az, hogy ott a leg-

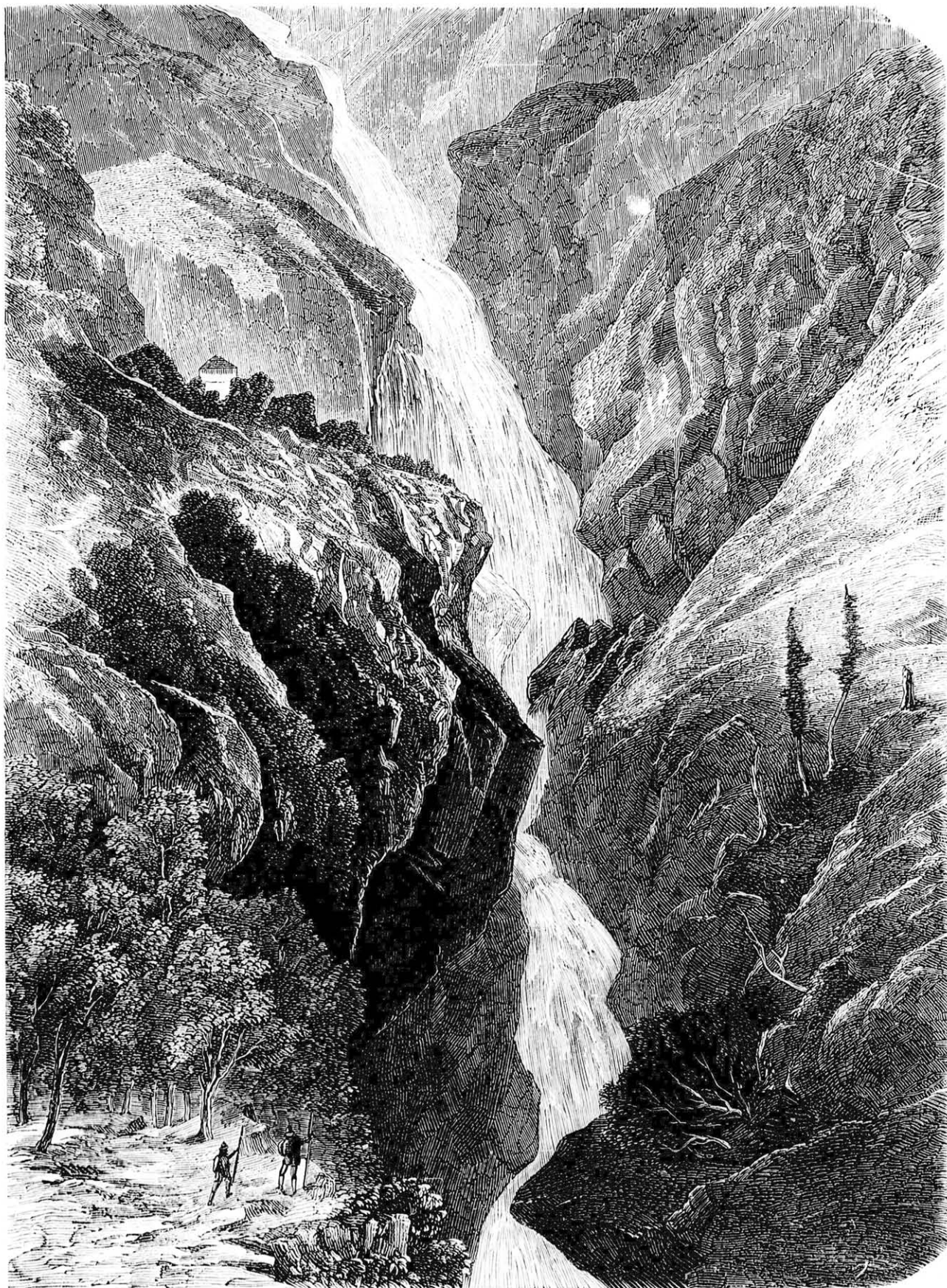
Vizi lovak. (Hyppotami L. szövegét a 135-dik lapon.)

zik ott azt a hegycsoportot, melynek csomóját a St.-Gotthard képezi, melyből aztán az egyes ágak szétterjednek részint a Rajna, részint pedig a Rhone vidékeire. Legszebb része kétségen kívül azon vidék, mely Thun városkától kezdve délnek, a thuni és brienzi tavak hosszában egész az Aar-folyó forrásáig terjed.

Ezen kis darab földön együtt látni a természet szépségeinek legkiválóbb gyöngyeit oly csodaszép változatosságban, mint másutt sehol. A felső sziklaormok, a pompás jéghegyek, a virágzó völgyek és nagyszerű vizesékek hosszú sora va-

pompásabb kertek szeszélyesen a legridegebb sziklák közvetlen szomszédságában diszlenek, s az örökös hó és jég telét eleven színben mosolygó tavasz köríti.

A mi az itteni utazás módját illeti, mindenesetre legjobb a gyaloglás, s a nagy élvezet, mit e táj nyújtani képes, bizonyosan elfeledtetni a nehéz fáradságokat, melyekkel e hegyvidék megmászása járnai szokott. Gyengébb természetű férfiak és nők számára ugyan ott van a számtalan gyaloghintó és ló, melyeken kényelmesen fel lehet jutni

A reichenbachi vizesés Svájcban. (Zsilinszky cikkéhez.)

a magas hegyek tetejére; de mind a mellett legjutalmazóbb a gyaloglás.

Kár, hogy e csodavilágban való gyönyörködést gyakran megzavarják a különféle koldusok, kik majdnem minden fordulónál utját állják az utazónak. Ezek az embert mindenféle ürügy alatt a szó teljes értelmében kizsebelik. Az egyik alpesi rózsát, vagy hegyi kristályt, a másik kis zergét vagy medvét mutogat. Itt egy pár gyerek bukfeneket hányva akar mulattatni, amott ismét más művész áll elő, fujva a havasi kürtöt lelke szakadtáig. Tovább ismét fülhasító négyhangos énekkel tisztelegnek, a közben más oldalról pisztolyok és mozsarak dördülnek el, hogy a vízhang többszörös ismétlődésével annál inkább rábirják a gyönyörzomjas utazót, hogy néhány centimeért nyuljon a zsebébe.

Azonban hagyjuk a kellemetlenségeket és nézzünk inkább pár tájképet. — A berni felföldnek mintegy kapuját képezi a kellemes fekvésű *Thun* városka hasonló tó mellett. Az utazók nagyobb része csak a gőzhajó fedélzetéről gyönyörködik a kiemelkedő szebb ormokban, sietve az angolok főgyűlhelyére: Interlakenbe. Ez egy kellemes idyllikus völgyben fekvő falu a thuni és brienzi tavak között, mely rendesen teli idegenekkel, különösen angolokkal és franciákkal, kik azt valószínűsítő kolóniává alakították. Az egész csupa fogadóból és kereskedő-boltokból áll, s mégsem elegendő az évenként összegyűlni szokott vendégek elfogadására. Ennek okát könnyen kitalálhatjuk, ha egy tekintetet vetünk környékére. Bármerre tekintsen a szem, mindenfelől felséges kilátás tárul fel előtte, vizesések és örökös havasokkal. Ezek közül fordítsuk lépteinket Lauterbrunnen felé, hol a híres Staubbach gyűjt maga körül évenként néhány ezer utazót.

Ez nem valami nagyszerű; de annál festőibb. Vize, mely különösen esős idő után igen gazdag, 900 lábnyi magasságról zuhan alá, s mire az alsó sziklára esik, valószínűsítő porszemekké változik s innen lett elnevezése is.

De mellőzve a természet számtalan bizar és csodás alkotását, csak a rosenlaui jéghegyeket (Gletscher) említjük meg. Valami óriási hatással van az oly emberre, ki megszokta a magyarhoni alföld délibábját, ha egyszerre maga előtt látja azt a roppant tömegű jeget, valószínűsítő hegyláncokat és jégcsúcsokat képezve, melyekben világos kék vagy zöldes színű hasadékok vannak.

Nem ily veszedelmesek a rosenlaui jéghegyek. Ezek szélesebb tért foglalnak el, s így könnyebben is mászhatók meg. Rám nézve legmeglepőbb

volt az, midőn a jéghegybe kivájt üreg szájához vezettek. Az üreg mélyen benyulik a jégtömegbe s aztán — mint a bányákban — majd jobbra, majd balra fordul. A jég átlátszó s a benne kivájt hosszú folyosók kristályszerű palotához hasonlítanak. Különösen szép, ha az ember kifelé halad belőle. A nyilásnál a tiszta jegen átvilágító napsugarak rózsaszínűvé festik a különben kékes fehérségű jeget. Csodaszép játéka a természetnek!

Alighogy az ember kilép a fagyasztó jég gyomrából, maga alatt lát egy kedves mosolygó völgyet, melynek lágy füve, tarka virágai és sűrű fenyvesei kellemes érzéssel töltik el a kebelt.

A Scheidegg-hegyen túl feltűnik a vizesésekben gazdag gyönyörű Hasli-völgy. A járt utról balra külön gyalogut vezet Reichenbach eséséhez. A zúgást már messziről hallani; de magát az esést csak akkor lehet látni, midőn már a közvetlenül előtte felállított házikóhoz jutunk. E ház ablakai éppen szemközt vannak a festői eséssel.

Innét az utazók nagyobb része futólag csak a Hasli-völgyön legelteti szeméit s aztán e kedves benyomásokkal tovább megy; pedig mily érdekes itt bepillantani ezen sajtós népi szétszórt fakunyhóiba és egyszerű falvaiba! Ott láthatni még a pásztor-életet a maga teljes egyszerűségében, romlatlanságában. Borzalmas dolgokat beszélnek ők néhol csodás lényekről, melyek a hótetők magaslatain és a völgyek titokteljes mélységein bolyonganak, s beszélnek továbbá sárkányokról, melyek az egész vidéket rettegésben tartják. Így többek közt valami kígyó-alaku szörnyetegről, melyet a nép saját nyelvén „Stollwurm“-nak nevezett el. Képzletük szerint feje gömbölyű, hasonló a macskáéhoz, lába pedig rövid, végül csomókkal ellátva. Feje tetején korona alakú kinövése van. — Különben nem akármikor látható, leginkább csak száraz nyári időben jó elő, s akkor kifekszik az Alpeselek szénás kazaljai mellé, vagy pedig kopár sziklákon sütkérezik, s nemcsak itt, hanem olykor a Jura hegyei közt is megjelenik.

Már a nép oly sokat beszélt róla, s oly eleven színekkel festette az egész állatot, miszerint némely természetbuvár szinte hinni kezdte, hogy valami különös ismeretlen állatnak kell e hegyekben élnie; de bizony még eddig senkisé sem fedezhette fel. Az egész csak a nép eleven képzeletének szüleménye, mely a régebbi mesés időkől származván, mai napig fentartotta magát.

A Hasli-völgyön, melyen az Aar-folyó szilajon végig rohan, szebbnél szebb tájrészeket láthatók egész a brienzi tóig, melynek előterében a dús gyepen kellemes ellentétet képeznek lefüggő ga-

lyakkal sötét sugár fenyvek és a terebélyes tölgyek kiterjedt lombzata, melyen túl egyszerű házikó ablakai láthatók. Hátterében a sűrű fenyves sötét zöldje feketélik, — míg végre még távolabb az égbe meredő tetők ragyognak elő fehér takaróikkal.

Ez azonban csak egy ily tájrészlet. Többek leírásával nem akarván fárasztani a t. olvasó figyelmét, még csak a brienzi tóba zuhanó pompás Giessbachot akarom bemutatni, mely a berni fel-földnek szintén egyik leglátogatottabb szépségét képezi. Ez a *Giessbach* 1200 lábnyi magasságból jöve, hét nagyobb esést képez, míg lent a tóba zuhan. Ezek közt legszebbek a páratlan számúak t. i. a harmadik, ötödik és hetedik. Melyek igen meglepők a roppant magasságban, sziklák közt, a följük épített fahidacsakkal. Némely esésnél a zuhanó víz alatt is van minden veszély nélkül járható hid építve a szikla alatt, melyről aztán kényelmesen minden félelem nélkül lehet

gyönyörködni a fejünk felett tomboló zuhatag változó színében. Nagy mértékben emeli a Giessbach eséseinek szépségét az is, hogy sűrű bokrokkal és eleven friss zöld fákkal van környezve, melyeknek árnyában fáradtság nélkül lehet felsétálni a magasabb esésekhez is.

Mintogy évenként számtalan vendég látogatja meg e helyet, a közelében levő nyári lak bérlője gondoskodik a felől, hogy vendégeinek a természetben való gyönyörködését minden kitelhető módon fokozza. Így hetenként tűzjátékot rendez a vizesés körül, s aztán különféle színű tűz világításánál a különben is pompás esés varázsát valóságos tündéri csodavilággá változtatja át. Mindez természetesen költségbe kerül; de az angol megfizeti. Valóban csodálatos, hogy ezen kalmárnép mindenütt győz fizetni; bárhol forduljon meg, mindenütt ur, mert mindenütt — fizet.

Zsilinszky Mihály.

Kuruzslók, csavargók és lélekidézők ezelőtt száz évvel.

III.

A Felinger ezeken kívül még más „ördösgyekhez“ is értett. Ártatlan szellemeket idézett s tőlük rejtett kincseket csikart ki, természetesen mindig a könnyen hívő parasztok rovására, kik még ma is szinte buzgalommal emlegetik a kísértetet s boszorkányságot. A Felinger ilyes társaságban rendesen e tárgyakra fordította a beszédet s ha látta, hogy mindnyájan nagy figyelemmel hallgatják, sejdített, hogy ő az effélékhez ért. Ezután furesáskodva odahagyta a szobát s ritkán esett, hogy egyik vagy másik utána ne ment volna, őt e vagy ama lélek idézésére felszólítandó. Erre titkoszerűen eltávozott, valamelyik cinkosával összebeszélt s néhány nap múlva megint megjelenván, a lélekidézésre szükséges előkészületeket megtette. Bezáratta például magát egyedül a házba, úgy tett, mintha az egész napon át imádkoznék, s állítólag szentelt gyertyákkal mindent befüstölt, hogy a gonosz lélek senkinek ártalmára ne lehessen.

A következő éjen megtörtént az idézés. A család ugyanis a szoba talaján tág kört vont; ennek közepében — miután szentelt gyertyát vettek volna kezükbe — a paraszttal együtt helyet foglalt, s azután ráparancsolt a szellemre, hogy jelenjék meg s kérdéseire feleljen. A cinkostárs már ekkor helyén volt s előlépett. — „Mily nagy a te kerületed?“ volt mindig az első kérdés, melyre a szellem tompa bömböléssel felelt. — „Kinek vagy ter-

hére?“ Felelet: „Lovaknak, teheneknek“ vagy „embereknek“ — a mint ép a körülmények megkivánták — ennek oka pedig az, hogy ő igaztalan jószág birtokában van s addig fog kísérteni, míg e jószág jogos gazdájához vissza nem jut: miután pedig ez immár lehetetlen, tehát szegényeknek vagy templomoknak kell azt ajándékozni. — Most már fő feladat volt e szellemet elfogni, mi rendesen a következő éjjel történt. Az álszellem ekkor ebet vagy házinyulat vett magához, hosszú kötélre kötötte s szörméjét kénnel bedörzsölte; ezután az istállóba vitte magával s eldugta. Éjfélkor jött az ismételt idézés s most a szellem az állatot párszor elbocsátotta, meg ismét a kötélen visszarántotta. A kén sajátságos világosságot okozott, melyet a Felinger követvén, némi küzdelem után a nyulat vagy ebet elfogta. — Ez volt az egész teketória, melyért a szegény paraszt néha 50—60 forintot fizetett.

Valamint kísérteteket idézni, úgy rejtett kincseket is ki tudott kutatni a Felinger, miután a sötétség szellemei neki minden tekintetben szolgálátára álltak. Ha az ily idézés a házban történt, akkor a házbelieknek valamely asztal körül össze kellett ülniök s legalább is négy óra hosszat imádkozniök, a nélkül, hogy bármelyiküknek is a helyből mozdulnia szabad lett volna. A Felinger ezalatt valamelyik cinkosát lopta be a házba, s az-

után a háznépet a kamrába csukván, csupán a házi urat eresztette a szobába. Erre varázsvesszővel, krétával vagy korommal két kört irt a padlóra, az egyiket a maga, a másikat a paraszt számára s most szentelt gyertyáikkal elfoglalták helyüket. A Felinger azután könyvből imádkozott s megkezdte az idézést. — A szellem lassan mozogni s lármázni kezdett, s most a csaló kérdé a parasztot, akarja-e látni? Sokan vonakodtak, de akadt néha egy-egy bátrabb is, a ki azt mondta, hogy: igen. Ily esetre az álszellem már előre jól összecsavart csöpügomolylyal s égő gyutacsossal látta el magát, mely gomolyt azután a szájába vevén, azt lélekzése által izzásba hozta s az ajtót zajjal kinyitván, tüzet hányva tekintett a szobába. „Ugy-e, hogy rút, gonosz szellem ez?” szólt most a Felinger, s a paraszt többnyire úgy megijedt, hogy ki tudja, mit nem adott volna érte, ha a szellemet inkább nem is látja.

A szellem e közben tombolt, zörgött az ajtón s minden módon be akart rohanni, de a Felinger mindenféle imádságok s más varázsolások által látzott őt — bár nagy ügygyel-bajjal — visszatartani. — A kamrában levőknek pedig ezalatt — nehogy a kíváncsiság őket előcsalja — egyre imádkozniok kellett, mert különben a bösz szellem le nem csendesült. A második hívásra ép ezen imádság folytán, már sokkal szelidebben és csöndesebben is jelent meg és siralmas hangon vallotta be, hogy itt vagy amott ennyi s annyi ezeret érő kincs van elásva s e kincshez van ő is igézve, melynek helyét azonban kivüle eddig senki sem tudja. — Ezután kérdik: mi módon lehetne tehát rajta segíteni? (már t. i. a kincset felásni). Mire a szellem felel: hogy ennyi vagy annyi aranyat, tallért, stb. kell kék vagy vörös katulyában oda tenni vagy ott elásni, hol a kérdéses kincs fekszik s majd akkor az elásott pénzdarabok egyenkint feljönnek.

Ezzel a kísértet odább áll; a parasztok a szükséges pénzt előkerítik, melyet azután szemük látára a Felinger oly katulyába rak, minőt a szellem rendelt. E katulyát azonban hamarjában más hasonlóval cseréli fel s a valódival ellillan, hogy soha vissza ne térjen.

Egész társaságokat képeztek ezen kincskeresők s 1780 körül egy Sternewitz nevű csavargó a Schwarzwaldban 500 parasztot szedett össze, azt igérvén nekik, hogy Oberkirch körül, a Rench völgyben, egy omladék-várban roppant kincset fog velük kiásni. Csalásait négy éven át zavartalanul üzte, sok pénzt vett fel előre s mindenféle utazott azon ürügy alatt, hogy kabalisztikus könyveket keres, míg végre meghatározta a napot, melyen a kincset fel fogják ásni. E célból harminc férfit rendelt maga mellé, azután elment egy pincébe, állítólag imádkozni, s innét éjfélkor a váromba, hol azonnal ásni kezdett. — Csakugyan akadt is nemsokára egy igen nagy szekrényre. Gondolható a parasztok öröme . . . Sternewitz tovább ás, de a szekrény nem enged, nem bírják sem kinyitni, sem kiemelni. Most a csaló bemegy a romok közé, hogy a szellemmel beszéljen s őt a szekrény elbocsátására kényszerítse. Csakhamar azonban visszatér a hirrel, hogy a szellem oda nyilatkozott, miszerint e szekrényt csupán felkent személy — pap — emelheti ki; adjanak neki tehát pénzt, ő majd ily egyént e műtetre kerít. Sternewitz fölvet 500 forintot, elment s még maig is jön. A szekrényt pedig ő maga ásta el s hogy annál szilárdabban álljon, egy levágott tölgyfa gyökeréhez erősítette meg.

De még ily nyilvános csalások sem nyitották meg az illetők szemét s még ma is nagy azok száma, kik elbűvölt kincsekben, boszorkányokban, hazajáró lelkekben s effélékben hisznek.

Egykoru kutfők használatával:

Petheő Dénes.

Egy hét története.

— Március 1. —

Nem hiába, hogy „irodalom“ és „birodalom“ nagyon egyforma hangzású nevek, de hirlapirodalmunk országgyűlési karzata csakugyan a birodalom helyzetét juttatja eszünkbe. Olyan dualismusféle van itt is, a mennyiben két egyenlő, de elválasztott részre oszlik az egész, s a választvonalat, vagyis a megosztó Lajtát, a bejárású szárnyajtó képezi, melytől az egyik fél jobbra, a másik meg balra esik. S valamint a birodalom két része nem igen élvezhet soha egyformán jó állapotot, úgy e

két részre szakított karzat se igen részesül egyszerre a megelégedettség ugyanazon levegőjében. Ha a jobb oldalnak melege van, akkor a baloldal okvetlenül fázik; ha pedig ennek kedvez a szerencse, akkor amattól vonják meg az éltető meleget. E végzetes körülménynek oly titka van, melyet ezuttal a háznagy engedelmeivel bátrak leszünk elárulni. Nevezetesen, míg az egyik karzat alatt hatalmas csöveken bocsátják a meleget a terembe, addig más oldalon épen oly hatalmas csö-

veken eresztik a hideget, hogy így a két különböző elem a teremben találkozáskor, helyreállítsa a légmérsékletet azt a sulyegyenét, mely a honatyákat egyaránt megóvjá az izzadástól, (nem számítva az igazolás vagy hatalmas megcáfoltatás némely kivételes esetét,) és a didergéstől, melyet ekkép csak némely szűkkeblű politikus fejtegetései idéznek elő. De e kellemes állapot árát az írói karzat rendes vendégei adják meg. Nézzen körül bárki is, s látni fogja, hogy míg a baloldali párt fölött ülő levelezők és tudósítók orcái úgy piroslanak, mint ha az előttük föl-fölemelkedő szónokok szavaitól hevültek volna ki, azalatt a jobb oldal és a román képviselők fölött ülők oly fázékony, halavány képpel s oly neki-vörösült kézzel izegnek mozognak székeiken, mintha balsorsuk a jéghegyek szomszédságába helyezte volna őket. Sietünk ismételni, hogy ez ellentétes állapotok korántsem a pártok különféle szellemének hatásaitól erednek, hanem azon természetes okból, hogy az egyik karzat alatt erősen fűtenek, a másik alatt pedig a mérséklő esövek fűtőörészik csúzra indító dallamaikat.

Nem csoda tehát, ha a válaszfőirati vita fáradalmi után égő agygyal engedték át magukat ama zsibbatag szenderegésnek, mely a legszebb „ministeriális“ *álmokba* ringatott. Láttunk egy arany hidat, mely zavaros és szakadozott partokról az ígért földnek zölden mosolygó szigetére vezetett. Ki építé e remek hidat e helyen, hol néhány nap előtt még annyi volt az akadálykő, hogy csak úgy esetlettünk botlottunk közöttük? — kérdezők egy légi tündértől, ki ép az engesztelés háromszin szivárványának egyik végét tartá. „Deák Ferenc építé, másfél óra alatt, egy szép csütörtöki napon!“ — susogá a tündér és táncolt örömben. No, ha ő építé — gondoltuk magunkban — akkor ugyan csak erős lábon állhat, mert nála senki sem szokott szilárdabb alapokra építgetni; bátran átsétálhatunk rajta! S alig hogy egy lépést tétvünk, „földiekkel játszó égi tünemények“ röpködtek körül, rózsaszín kezeikben nagy papirlepedőt lebegtetve, melyen egész miniszteri névsor tündökölt. Az az, nem mondhatjuk, hogy mindenik név tündökölt volna, mert némelyik bizony ugyancsak rideg fekete betűkkel sötétlett rajta, de volt olyan is, mely úgy ragyogott arany betűiben, mintha millió meg millió sziv bizalmának fényét tükrözte volna vissza. E röpködő, suttogó, kecsgető tünemények játékaik közt jutottunk át az aranyhídon, hol egész új világ tárult elénk: örvendő nép, földből emelkedő városok, a szeretet ünnepei a műzsák ragyogó csarnoka, az ipar ezer águ han-

gyatelepei, s mindezek fölött felhőtlen ég. Az egész álmokképen egyetlen egy kis fekete pontot láttunk, egy szürke varjut, mely valami kopasz fa tetején oly kétségbeesetten károgott, mint a Poe Edgár hollója.

Addig károgott, míg édes álmunkból fölébrednénk.

Egyszerre oda lett minden. A szép szivárvány helyett kedélytelen szürke köd, mely valószínűleg magába temette az arany hidat; a földiekkel játszó égi tünemények helyett egy pár bécsi lap, mely duzzogó hasábjai közé levegőből kapott csillogó „miniszteri“ híreket tüzdél; örvendő nép helyett várakozó nép; s a károgó holló helyett a „Pesti Hírnök.“

A cyclopsok barlangjában sem kovácsoltak annyi mennykövet, mint a mennyit ez ösvilági lap szór mostanában a felelős kormányforma eszméje ellen. Ha valahol kiejtik e szép szót, mely egy nemzet óhaját foglalja magában, azonnal csaknem önkívületes lázba jő, s ontja a frázisokat, fenyegetéseket, szitkokokat: *apage satanas!*

De ki bírja megállítani a nap sugarait, ha egyszer virrad? A baglyok, mert gyöngé szemüket bántja, huhogva tiltakoznak ellene, de végre kénytelenek odvaikba menekülni, midőn az egész természet megfrissülve mosolyog a terjedő világosság felé.

A demokratikus eszmék, melyeknek egyik legszebb kifejezése a miniszteri felelősség, ma ép úgy el vannak terjedve a művelt világrészekben, mint maga a levegő. Rohadó elemek megmérgezik itt-ott ezt is, de jő egy friss és szabad áramlás, s azzal az egész légkör megtisztul.

Hiába küzdenek nálunk is némelyek oly eszmék ellen, melyek mély gyökeret vertek az emberek szívében és agyában. Magas hit, a diadal hite örzi azokat, hogy folyvást megmaradjanak.

Ne csodálja az olvasó, hogy ezuttal mi is ez eszmékkel foglalkozunk. Erről beszél most mindenki, s ez képezi a napok és hetek főtörténetét.

Február 26-dika, a végzetes nap, melyet néhány évig mesterkéltpompával ülték meg a Lajtán túliak, ezuttal nekünk, magyaroknak volt igazi ünnepe. Míg a bécsiek e napon oly néma csöndben voltak, mintha egy koporsó mellett állottak volna; nálunk az országgyűlés két háza örömjaj közt irá alá válaszfeliratait. Senki se higgye azonban, mintha e napot akarva választották volna ki, talán tünnetésül. Képviselőházunk nem gondol ily kisszerűségekre. Esetleg volt az egész, a történet játéka csupán.

Mi történt másnap, ország-világ tudja már, s ne-

künk nincs miért ismételnünk. Ennélfogva tán jobban is tesszük, ha másfelé, például művész-világunk jelenségeihez fordulunk. Csakhogy most e derült ég alj alatt sajátságos meddőség uralkodik. A zeneidény is oly nehezen indul meg, mintha a mûzsák alázattal vonultak volna hátra a politika egyeduralma elöl.

Ma még csak száraz műsorokról beszélhetnénk, de mire e sorok megjelennek, a hangverseny-termek teli lesznek — hegedükkel. Az „Európa“-teremben Circa Eliz k. a., egy fiatal román virtuóz-nő, Helmesberger tanítványa, mutatja be hegedü-jét, melyből a román dalok búsongva folynak; utána mindjárt *Reményi* lelkesíti föl közönségét a redoutban — magyar nótáinkkal és a Rákóczy-induló genialis átiratával. A *philharmoniai* társaság is hangolja már zene-szereit, mert egy hét múlva nagy orchestrális előadást fog tartani a zenész-segélyző egyesület javára. Ugyanakkorra *Schumann Klárád*, a zongora ez elismert hősnőjét is várják. Ezek azonban mind a jövő hetek történetei; ma még nem tehetünk egyebet, mint e száraz bejelentéseket.

Keressünk tehát oly tért, a hol már történt valami. Ott a „műegylet“, melynek képtárlatát Császárné Ő Felsége a múlt héten meglátogató, s festvényeit érdekelten nézte végig. A császár pedig — ki ez alkalommal nem lehetett jelen — két képet vett meg e tárlatból: *Ligetitől* „Budapest látképét a táborig kórháztól nézve“, s *Molnár József* „Szent család-ját, mely utóbbit azonban az egyesületnek rögtön visszaajándékozta.

Főrangú világunknak, mely e termeket nem igen szokta látogatni, talán e magas példa után jobban eszébe jutand, hogy a képzőművészetek pártolása is azon kötelességek egyike, melyeket csak a gazdagok teljesíthetnek.

A színház is többször részesült megint a legmagasb látogatások szerencsésében, s többi közt —

legfelsőbb óhajásra — egy népszínművet is előadtak: Szigligeti „Két pisztoly“-át. Az igazat megvallva, nem is annyira népszínmű ez, mint egy tarka bűnvádi pör, körülífrázva mindenféle, s ezek közt népies jelenésekkel is. Mivel pedig az első magyar színháznak jóra való népdalnoka maig sincs, a falujában pihenő Füredi után táviratoztak, ki meg is jelent, s „megfogyva bár (hangjában), de törve nem“ néhány gyönyörű népdalunkat oly eredetien énekelte el, hogy minden kéz ezer-örömet tapsolt volna, ha ilyesmi az uralkodó jelenlétében nem ütköznék az illedelembe.

E magas óhajás, mely az „Afrikai nő“-t ez este háttérbe szorította a „Két pisztoly“ előtt, tán újra vissza fogja adni a népszínmű régi polgárjogát színpadunkon. Nem emelnénk szót e mellett, ha ez eredeti válfajt magas drámák és vigjátékok miatt száműzték volna, de apró operettek s boulevardi bohózatok kedvéért tették, holott ezek ledér tréfái és sikamlós kétértelműségei százszor inkább sértők, mint a lobogós ingujjak, melyekben csak az álműveltség arslán-szemüvege botránkozhatik meg.

Népszínművekről szólva, ne feledjük az irodalom e heti halottját: *Gaül Józsefet*, az egykor oly híres „Peleskei nótárius“ szerzőjét, mely mű — mint a Kisfaludy-társaság titkára kifejezé — azért lön korszakias munkává, mert átmenetet képezett a német bohózatból a magyar népszínműre. Ötvenöt éves korában hunyt el — itt Pesten — ez egykor oly szorgalmas író, ki literatúránk több ágát művelé. Ma már ott künn nyugszik, szomszédságában az öreg *Kiss Károlynak*, e katonaviselt agg tudósnak, az „Aurórák“ hajdani beszélyírójának, kinek emlékét magában az is fen fogja tartani, hogy az 1848-ban kiállított magyar katonákat — Kisfaludy Károly egyik verse után — ő nevezte el „honvédek“-nek.

Vadnai Károly.

V e g y e s k ö z l e m é n y e k.

— (*Batthyáni Farkas levele Zay Ferenchez 1549-ben.*) Szolgálatomat ajánlom kegyelmednek mint bizott uramnak, barátomnak. Ez elmúlt napokba irtam vala kegyelmednek egy levelet Pethew Gáspár Uram szolgáljátul, mely levélbe kérem vala kegyelmedet, hogy mikor az én atyámfiát haza hoznám, kegyelmed aszonyommal egyetembe lenne ott, kit én meg akarnék mind holtig szolgálnom, mind Uramnak és Aszonyomnak. Továbbá az napot is megirtam vala, hogy Szent Márton nap után való vasárnap Markos Péterné aszonyom elválék ő fel-

segétől, Hunyadba vagyom. Jó volna kegyelmednek valami gondot viselni reá. Egy jámbor szegény legény, Csorba Ambrus az én szegény bátyámat is sokáig szolgálá szolgálátjával. A mit lelt volt, egy szolgáljára bizta volt it Váradon házánál. Ama lator elszökött, ott értem, hogy vagyom fogva kegyelmednél. Kérlek Uram, az Ur Istenért add kézbe a latrot, efféle árulót, ki az ő Urát koldóssá akarta tenni. Kérlek Uram, az Ur Istenért, kit én örökké tenéked szolgáljak meg, mint Uramnak. Irtam Váradon, Szentmihálynap előtt való hétfőn 1549 eszten-

künk nincs miért ismételnünk. Ennélfogva tán jobban is tesszük, ha másfelé, például művész-világunk jelenségeihez fordulunk. Csakhogy most e derült ég alatti sajátságos meddőség uralkodik. A zeneidény is oly nehezen indul meg, mintha a múzsák alázattal vonultak volna hátra a politika egyeduralkodója elé.

Ma még csak száraz műsorokról beszélhetnénk, de mire e sorok megjelennek, a hangverseny-termek teli lesznek — hegedűkkel. Az „Európa“-teremben Circa Eliz k. a., egy fiatal román virtuóz-nő, Helmesberger tanítványa, mutatja be hegedűjét, melyből a román dalok búsongva folynak; utána mindjárt *Reményi* lelkesíti föl közönségét a redoutban — magyar nótáinkkal és a Rákóczy-induló genialis átíratával. A *philharmoniai* társaság is hangolja már zene-szereit, mert egy hét múlva nagy orchestrális előadást fog tartani a zenész-segélyező egyesület javára. Ugyanakkorra *Schumann Klárát*, a zongora ez elismert hősnőjét is várják. Ezek azonban mind a jövő hetek történetei; ma még nem tehetünk egyebet, mint e száraz bejelentéseket.

Keressünk tehát oly tért, a hol már történt valami. Ott a „műegylet“, melynek képtárlatát Császárné Ő Felsege a múlt héten meglátogatta, s festvényeit érdekelten nézte végig. A császár pedig — ki ez alkalommal nem lehetett jelen — két képet vett meg e tárlatból: *Ligetitől* „Budapest látképét a tábori kórháztól nézve“, s *Molnár József* „Szent család-ját, mely utóbbit azonban az egyesületnek rögtön visszaajándékozta.

Főrangú világunknak, mely e termeket nem igen szokta látogatni, talán e magas példa után jobban eszébe jutand, hogy a képzőművészetek pártolása is azon kötelességek egyike, melyeket csak a gazdagok teljesíthetnek.

A színház is többször részesült megint a legmagasb látogatások szerencséjében, s többi közt —

legfelsőbb óhajásra — egy népszinművet is előadtak: Szigligeti „Két pisztoly“-át. Az igazat megvallva, nem is annyira népszinmű ez, mint egy tarka bűnvádi pör, körülcífrázva mindenféle, s ezek közt népies jelenésekkel is. Mivel pedig az első magyar színháznak jóra való népdalnoka maig sincs, a falujában pihenő Füredi után táviratoztak, ki meg is jelent, s „megfogyva bár (hangjában), de törve nem“ néhány gyönyörű népdalunkat oly eredetien énekelte el, hogy minden kéz ezer-örömmel tapsolt volna, ha ilyesmi az uralkodó jelenlétében nem ütköznék az illedelembe.

E magas óhajítás, mely az „Afrikai nő“-t ez este háttérbe szorítja a „Két pisztoly“ előtt, tán újra vissza fogja adni a népszinmű régi polgárjogát színpadunkon. Nem emelnénk szót e mellett, ha ez eredeti válfajt magas drámák és vigjátékok miatt száműzték volna, de apró operettek s boulevardi bohózatok kedvéért tették, holott ezek ledér tréfái és sikamlós kétértelműségei százszor inkább sértők, mint a lobogós ingujjak, melyekben csak az álműveltség arszlán-szemüvege botránkozhatik meg.

Népszinművekről szólva, ne feledjük az irodalom e heti halottját: *Gaál Józsefet*, az egykor oly híres „Peleskei nótárius“ szerzőjét, mely mű — mint a Kisfaludy-társaság titkára kifejezé — azért lőn korszakias munkává, mert átmenetet képezett a német bohózatból a magyar népszinműre. Ötvenöt éves korában hunyt el — itt Pesten — ez egykor oly szorgalmas író, ki irodalmunk több ágát művelé. Ma már ott künn nyugszik, szomszédságában az öreg *Kiss Károlynak*, e katonaviselt agg tudósnak, az „Aurórák“ hajdani beszélyírójának, kinek emlékéért magában az is fen fogja tartani, hogy az 1848-ban kiállított magyar katonákat — Kisfaludy Károly egyik verse után — ő nevezte el „honvédek“-nek.

Vadnai Károly.

V e g y e s k ö z l e m é n y e k.

— (*Batthyáni Farkas levele Zay Ferenchez 1549-ben.*) Szolgálatomat ajánlom kegyelmednek mint bizott uramnak, barátomnak. Ez elmúlt napokba irtam vala kegyelmednek egy levelet Pethew Gáspár Uram szolgáljátul, mely levélbe kérem vala kegyelmedet, hogy mikor az én atyámfiát haza hoznám, kegyelmed aszonyommal egyetembe lenne ott, kit én meg akarnék mind holtig szolgálnom, mind Uramnak és Aszonyomnak. Továbbá az napot is megirtam vala, hogy Szent Márton nap után való vasárnap Markos Péterné aszonyom elválék ő fel-

ségétől, Hunyadba vagyom. Jó volna kegyelmednek valami gondot viselni reá. Egy jámbor szegény legény, Csorba Ambrus az én szegény bátyámat is sokáig szolgálá szolgálátjával. A mit lelt volt, egy szolgáljára bizta volt it Váradon házánál. Ama lator elszökött, ott értem, hogy vagyom fogva kegyelmednél. Kérlek Uram, az Ur Istenért add kézbe a latrot, efféle árulót, ki az ő Urát koldóssá akarta tenni. Kérlek Uram, az Ur Istenért, kit én örökké tenéked szolgáljak meg, mint Uramnak. Irtam Váradon, Szentmihály nap előtt való hétfőn 1549 eszten-

döven. Kegyelmed szegény atyafia: Batthyani Farkas.

Közli: *Balogh Lajos.*

— (*Menyasszony-kiállítás Svédországban.*) Sylbanus beszél „Rambles in Sweden and Gotland” című munkájában, hogy Svédország egyik északi vidékén lakodalomnál volt jelen, s ott különös jelenet tünt föl előtte. Miután az esketés délután 6 órakor véghezment, az új házaspárnak, ottani szokás szerint azonnal gyertyákkal megvilágított ablakba kellett leülni s ott közel tizenegy óráig maradni, hogy a ház előtt egybesereglett sokaság megnézhesse őket. Ezen különös kitételhez igényt oly nagynak mondják, hogy ha a vőlegény az ablakból hosszabb ideig távoznék el, mint azt oda lent illőnek találják, hangos és folytonos kiabálás által kényszeritenék visszatérni. E szokásnak előkelők úgy mint szegények kénytelenek magukat alávetni. A fiatal hölgy, jegyzi meg a szerző, igen fel volt piperézve, s mint látszott, a legkisebb zavar nélkül hallgatta mindazon bókokat, melyekkel alulról elhalmozták, s nyugodtan tekintett bámulóira; a vőlegényt ellenben csak nagy bajjal lehetett rábírní, hogy közszemlére tegye ki magát.

— (*Egy külföldi utazó a magyar nőkről 1717-ben.*) Az angol kormány követe, lord Wortley Montagu, a múlt század elején Bécsből Konstantinápolyba utazván, neje, egy igen művelt urhölgy, uti naplójában érdekes adatokat jegyzett föl Magyarország akkori állapotára vonatkozólag. A magyar nőkről többek közt így ír: „A magyar asszonyok sokkal szebbek mint az osztrákok; valamennyi bécsi szépség mind ezen országból való. Közönségesen igen fehérek és szép természetűek. Öltözetük igen jól illik rájuk. Azon magyar urhölgy, kinek Vukovártt vendégei voltunk, nyusztal bélelt és prémezett vörös bársony felső öltönyt viselt mely feszesen álla testéhez s egészen lábíg nyult le; az ujjak szintén szorosan simulnak karjaira. Mellénye elől két sor kicsiny, aranyból gyöngyből, vagy gyémántból készült gombokkal van begombolva. Fővegük nyuszt vagy más finom szőrméből van, melyről arany bojt lóg le az egyik oldalon. Társalgásukat udvariasnak és kellemesnek találtam, stb.”

—g.— (*Csak gép és gép mindenütt!*) Ki tudná megmondani, hogy eddigelé hányféle gép helyettesíti az emberi erő működését! Legújában ismét egygyel szaporodott a gépek száma, — ez pedig nem egyéb, mint az angol Stevens *dagasztó gépe*, mely az aldershotti sütőgyárban van alkalmazva, hol a katonaság számára készítenek kenyeret. A gép husz perc alatt jobban megdagaszt-

ja a tésztát egymaga, mint negyven pár kéz egy óra alatt, s még ezenkívül az is lényeges előnye, hogy különösen jól dolgozván, annyira elősegíti a kelet, hogy bizonyos mennyiségű lisztnél 12 fontnyi kenyérrel többet szolgáltat, mintha ugyanazon tömeget emberi kéz dagasztotta volna.

—g.— (*Javithatlan gazember.*) A londoni egyik törvényszék nemrég ítélte el Wood Györgyöt, egy javithatlan gazembert, 18 hónapi nehéz munkára. A büntetés súlyosságát ez ember javithatlansága nevelte. 1840-ben ült egy hónapig, 1841-ben egyig júliusban, egyig novemberben, egyig decemberben. 1842-ben 8 hónapig. 1843-ban háromig. 1846-ban 7 hóig. 1849-ben egyig, 1851-ben 21 napig. 1852-ben 3 hónapig. 1853-ban 5 hónapig. 1856-ban másfél hónapig. 1857-ben 2 hónapig. 1858-ban 1 hónap s 3 hétig. 1859-ben 1 hónapig. 1860-ban háromig, 1861-ben egyig, 1862-ban 6 hónapig. 1863-ban 12 teljes hónapig.

— (*Az angol parlament pincéit*) minden ülészek kezdete előtt gondosan megvizsgálják. Ez régi szokás, melyet ma is lelkiismeretesen megtartanak, s csak legközelebb is, midőn a királynő a parlamentbe ment, a ház terjedelmes földalatti helyiségeiben kutatások eszközöltettek, annak megtudására, nem bujt-e ott el valamely gonosztevő puskaporos hordókkal, hogy azokat kellő pillanatban fölgyújtva, a királynőt, udvarhölgyeit, a lordokat és parlamenti tagokat mind együttvéve a levegőbe röpitse. A pincevizsgálat nagy szertartással és számos kísérettel megy véghez, mintha arra céloznának, hogy azt lehetőleg nevetségessé tegyék. Mintegy 70 egyén gyűl össze: peerek, parlamenti tagok, a királyi háztartás hivatalnokai, testőrök, rendőrök stb. teljes diszben, s valamenynyien azért jöttek, hogy hajtóvadászatot tartsanak a puska porral működő összeesküdtekre. Mindeniknek lámpást dugnak kezébe, mire a sajtáságos menet megindul. Először a lordok termébe mennek, hogy meggyőződjenek arról: nem bujt-e orgyilkos a trón mögé. Miután az ellenzéki padok alá is bepillantottak, az aranyozott terem főajtáján eltávoznak, hogy a felsőházat az alsóházzal összekötő széles közép-folyosót vizsgálják meg. Csövek, gőzkatlanok és szellőzési készülétek közepett a jó urak lámpásaikkal keresztül-kasul, egyik lépcsőn le, másikon fel bejárnak minden zegezugot, míg végre ismét a felszínre vergődnek, s büszke megalégedéssel jelentést tehetnek, hogy a pincéket mind kikutatva, az orgyilkosok és összeesküvők semmiféle nemére sem akadtak.

döven. Kegyelmed szegény atyafia: Batthyani Farkas.

Közli: *Balogh Lajos.*

— (*Menyasszony-kiallítás Svédországban.*) Sylbanus beszéli „Rambles in Sweden and Gotland” című munkájában, hogy Svédország egyik északi vidékén lakodalomnál volt jelen, s ott különös jelenet tünt föl előtte. Miután az esketés délután 6 órakor véghezment, az új házaspárnak, ottani szokás szerint azonnal gyertyákkal megvilágított ablakba kellett leülni s ott közel tizenegy óráig maradni, hogy a ház előtt egybesereglett sokaság megnézhesse őket. Ezen különös kitételhez igényt oly nagynak mondják, hogy ha a vőlegény az ablakból hosszabb ideig távoznék el, mint azt oda lent illőnek találják, hangos és folytonos kiabálás által kényszerítenék visszatérni. E szokásnak előkelők úgy mint szegények kénytelenek magukat alávetni. A fiatal hölgy, jegyzi meg a szerző, igen fel volt piperézve, s mint látszott, a legkisebb zavar nélkül hallgatta mindazon bókákat, melyekkel alulról elhalmozták, s nyugodtan tekintett bámulóira; a vőlegényt ellenben csak nagy bajjal lehetett rábírní, hogy közszemlére tegye ki magát.

— (*Egy külföldi utazó a magyar nőkről 1717-ben.*) Az angol kormány követe, lord Wortley Montagu, a múlt század elején Bécsből Konstantinápolyba utazván, neje, egy igen miveltséges urhölgy, uti naplójában érdekes adatokat jegyzett föl Magyarország akkori állapotára vonatkozólag. A magyar nőkről többek közt így ír: „A magyar asszonyok sokkal szebbek mint az osztrákok; valamennyi bécsi szépség mind ezen országból való. Közönségesen igen fehérek és szép természetűek. Öltözetük igen jól illik rájuk. Azon magyar urhölgy, kinek Vukovárt vendégei voltunk, nyusztal bélelt és prémezett vörös bársony felső öltönyt viselt mely feszesen álla testéhez s egészen lábíg nyult le; az ujjak szintén szorosán simulnak karjaira. Mellénye elől két sor kicsiny, aranyból gyöngyből, vagy gyémántból készült gombokkal van begombolva. Fővegük nyuszt vagy más finom szőrméből van, melyről arany bojt lóg le az egyik oldalon. Társalgásukat udvariasnak és kellemesnek találtam, stb.”

—g.— (*Csak gép és gép mindenütt!*) Ki tudná megmondani, hogy eddigelé hányféle gép helyettesíti az emberi erő működését! Legujabban ismét egygyel szaporodott a gépek száma, — ez pedig nem egyéb, mint az angol Stevens *dagasztó gépe*, mely az aldershoti sütőgyárban van alkalmazva, hol a katonaság számára készítenek kenyeret. A gép husz perc alatt jobban megdagaszt-

ja a tésztát egymaga, mint negyven pár kéz egy óra alatt, s még ezenkívül az is lényeges előnye, hogy különösen jól dolgozván, annyira elősegíti a keletést, hogy bizonyos mennyiségű lisztnél 12 fontnyi kenyérral többet szolgáltat, mintha ugyanazon tömeget emberi kéz dagasztotta volna.

—g.— (*Javithatlan gazember.*) A londoni egyik törvényszék nemrég ítélte el Wood Györgyöt, egy javithatlan gazembert, 18 hónapi nehéz munkára. A büntetés súlyosságát ez ember javithatlansága nevelte. 1840-ben ült egy hónapig, 1841-ben egyig júliusban, egyig novemberben, egyig decemberben. 1842-ben 8 hónapig. 1843-ban háromig. 1846-ban 7 hóig. 1849-ben egyig, 1851-ben 21 napig. 1852-ben 3 hónapig. 1853-ban 5 hónapig. 1856-ban másfél hónapig. 1857-ben 2 hónapig. 1858-ban 1 hónap s 3 hétig. 1859-ben 1 hónapig. 1860-ban háromig, 1861-ben egyig, 1862-ban 6 hónapig. 1863-ban 12 teljes hónapig.

— (*Az angol parlament pincéit*) minden ülészek kezdete előtt gondosan megvizsgálják. Ez régi szokás, melyet ma is lelkiismeretesen megtartanak, s csak legközelebb is, midőn a királynő a parlamentbe ment, a ház terjedelmes földalatti helyiségeiben kutatások eszközöltettek, annak megtudására, nem bujt-e ott el valamely gonosztevő puskaporos hordókkal, hogy azokat kellő pillanatban fölgyjutva, a királynőt, udvarhölgyeit, a lordokat és parlamenti tagokat mind együttvéve a levegőbe röpitse. A pincevizsgálat nagy szertartással és számos kísérettel megy véghez, mintha arra céloznának, hogy azt lehetőleg nevetségessé tegyék. Mintegy 70 egyén gyűl össze: peerek, parlamenti tagok, a királyi háztartás hivatalnokai, testőrök, rendőrök stb. teljes diszben, s valamenynyien azért jöttek, hogy hajtóvadászatot tartsanak a puskaporral működő összeesküdtekre. Mindeniknek lámpást dugnak kezébe, mire a sajtáságos menet megindul. Először a lordok termébe mennek, hogy meggyőződjenek arról: nem bujt-e orgyilkos a trón mögé. Miután az ellenzéki padok alá is bepillantottak, az aranyozott terem főajtaján eltávoznak, hogy a felsőházat az alsóházzal összekötő széles közép-folyosót vizsgálják meg. Csövek, gőzkatlanok és szellőzési készülétek középett a jó urak lámpásaikkal keresztül-kasul, egyik lépcsőn le, másikon fel bejárnak minden zegezugot, míg végre ismét a felszínre vergődnek, s büszke megelégedéssel jelentést tehetnek, hogy a pincéket mind kikutatva, az orgyilkosok és összeesküvők semmiféle nemére sem akadtak.

Mese a holló meg rókáról.

— Rajzolta *Jankó János.* —

A róka pedig nagyon megkívánta a holló szájában levő jó falatot és azért így szóla hozzá: „Hallom holló atyafi, hogy igen szép lágy, zengzetes és *engedelkeny* hangod van, kérlek hát, énekelj egyszer a kedvemért!” — A róka pedig mindhiába remélé; hogy a holló majd rákezd *engedelkeny* hangon az énekre s azon közben kiejti szájából a *drága* falatot.

feleltek, majd kereket oldottak. Nemsokára katonaság jelent meg, de a nép akkor már szét volt oszolva.

— (Szörnyű öngyilkosság) történt Nagy-Budmér faluban. Egy menyasszony, tehetős szülék egyetlen gyermeke, kit szerelmi viszonya ellenére gazdag férjhez kényszerítettek, a menyegző utáni reggel fejét kedvese által, ki vőfélye volt, nyakától egészen elvágta. Kedvese félig szintén elvágta nyakát s a kutba ugrott, a honnan még életben huzták ki. Utána azonban csakhamar meghalt.

—v.— (New-yorki tolvaj Pesten.) A new-yorki városi hatóság felszólítása folytán itt Pesten a hatóság elfogatta L. . . Manót, ki a tengeren túl Ulair és Unger nevű kereskedőket három ezer dollárig meglopott. Az előleges vizsgálat már be volt fejezve, midőn a vádlott a végtárgyalás alkalmával elémütatta azon okmányát, mely szerint ő amerikai polgár s ezért a pesti városi bíróságot illetéktelennek nyilatkoztatta arra, hogy az személyét elítélhesse. Mivel a tolvajlás amerikai területen történt s mert a tettes amerikai polgár, ez okon Pest városa táviratoztatott New-Yorkba: vajjon kívánják-e ott, hogy a tettes Amerikába szállítsassék, mire onnan azon válasz érkezett, hogy a hűnöst Magyarországon is el lehet itélni. Ez esetből láthatni, hogy a mákvirágok az igazság kezét már akkor sem kerülhetik ki, ha a tengeren túl menekülnek.

Irodalom.

— (Szokoly Viktor.) kitől néhány nap mulva kerül ki Emich nyomdájából Mexiko tüzetesebb ösmertetése, a „Fővárosi Lapok“ szerint jelenleg Mészáros Lázár 1848-dikai hadügyminiszter életírát és irodalmi hagyományai rendezésén dolgozik, mely utóbbiak a tragikus-végű, szilárd jellemű férfi „Emlékirataiból“ Törökország, Páris, Jersey-sziget, London, New-York, Scots-Plain és Flushingból, száműzetése alatt kelt nagyrészt leveleiből állanak.

— (Rényi Rezső) „Pausanias“ című ötfelvonásos tragédia jelent meg közelebb nyomtatásban s Arany Jánosnak van ajánlva. Ára 60 kr. A mű nyelvezete tisztának s erőteljesnek látszik; belértékét megbirálni itészeinknek feladata.

— („Benyovszky gróf“), történelmi regény; írta Mühlbaeh Luiza, fordította Bús Vitéz; kiadta Hartleben Adolf „Legújabb külföldi regénytára“ 153—164-dik tüzetében. A csinos kiállítású négy tömött kötet ára 2 ft. — Olvasóink még emlékezhetnek Benyovszky Móric grófra, kinek kalandteljes életét lapunk idei évfolyama 4. sz. 75 lapján adtuk elő, s már ama cikkből következtethetik, mily érdekes tárgyak körül mozog e regény, melynek átültetése azért is érdemére válik Hartlebennek, mert egy neves német író oly művét bírjuk most már magyarban, melyben világszerte híres magyar ember szerepel. Meg kell dicsérni a fordítót is, a ki a legtöbb fordítótól eltérve, nyelvünket meglehetősen tisztán kezeli.

— (Zilahy Imréről), kinek „Éjszaki fény“ című szép és terjedelmes műfordítási gyűjteménye csak e napokban jelent meg, legközelebből napvilágot lát Racine „Andromache“-ja, melyet a Marosvásárhelytől föllállított új nyomda tulajdonosa, Imreh Sándor előnyös feltételek alatt vett meg. Ugyancsak Zilahy Imre nők számára népszerű „Magyarok mythológiáját“ készít, s egyersmind megemlíthjük, hogy a „Margit“ c. költői beszélynék, melyet a Kisfaludy-társaság közelebbi pályázatán „költői szellemeért, lélektani fejlettségeért és élénk leírásaiért“ a többiek felett dicsérőleg kiemelt, szerzője ugyane személyes munkássága fiatal író.

Nemzeti színház.

Előadásra ki vannak tűzve: március 4. *Liliomfi*. 5. *Egy millió*. 6. *Afrikai nő*, 7-szer. 7. *Stuart Mária*. 8. *Alarcos bál*. 9. *Felolvasónő és szelleműs hölgy*. 10. *Afrikai nő*. 8-or.

Szerkesztői üzenetek.

— *Párisba*: A második levél már az első kinyomatása után érkezett. E napokban a levélpóstával egy csomagot indítottunk útnak.

— *Gyöngyösrre*: C. P-nak. Jó biz az mind a rajzot, mind a tárgyat tekintve, de megérkezése napján már időszerűtlenné vált. Azóta már szent a békesség.

— *Nagy-Enyedre*: Kucsuknak. Örömmel vettük Zrinyi Miklós levélét s Zrinyi Ilona menyegzőjének jegyzetekkel kísért egykorú leírását.

— *Sz.-Fehérvárra*: A nagy szavak még nem teszik „velősé“ a művet. Nagyobb szilárdságot szerettünk volna a kompozitiónban.

— *Pesten*: Havasinak. Reményünk van hozzá, hogy a mostani küldeményhez is igen érdekes rajzot mellékelhetünk. Alkalmilag kérnök személyes látogatását.

— *Maros-Vásárhelyre*: Sz. A-nak. A „Hulló levelek“ itt nem láthatnak napvilágot, mert tisztán szerelmes verseket nem örömet közlünk. Hogy Háfznak perzsa eredetiből fordított dalaiból mégis közlöttünk, ezzel Kelet legelső lyrikusa iránti tiszteletből tartoztunk.

— *Pesten*: B. G-nak. A 14-dik századbéli érdekes magyar korrajz tanulságos és élvezetes olvasmányt fog képezni.

— *Török-Szentmiklósr*: Az „Életkép“ csinosan van írva, de tárgya nagyon elhasznált.

— *Sz.-Fehérvárra*: D. L-nak. Jó.

— *Maros-Vásárhelyre*: M. A-nak. Az eleje jól van kezdve, de aztán nagyon elnyúlik s nem maradnak meg az alapszínek. Nehány provincialismus ellen is van kifogásunk.

— *Aradra*: C. Á-nak. A küldött arcképet és életíratot köszönjük; a jeles férfit szívesen ismertetjük meg a nagy közönséggel.

— *Hegyaljára*: M-nek. Sok szép hasonlat s némely helyütt eredeti telfogásu festés van beünük; de ezek csak eszközök a cél elérésére. Maga a cél — a zilált kompozitio miatt — nincs elérve.

— *Pesten*: B—i L-nak. A küldött cikk már tárgyánál fogva is érdekes, bár minden pontjával nem értünk egyet; azonban így is kiadnók, de ezt tennünk bizonyos tekintetek meg nem engedik. Hanem azért reméljük, hogy ügyes tollát még lesz alkalmunk hasábjainkon üdvözölni.

— *Ceglédre*: Helyesen van.

— *Szombathelyre*: B. G-nak. Kívánságát szívesen teljesítjük, ha a sokoldalú elhalmozottság mellett addig a rajz s metszése elkészülhet.

— „*A maláji fejedelmek temetése*“ című közlemény valamely ócska s kevés hitelű leírás után készülhetett. A cikk sem földírtai, sem népismeri tájékozást nem nyújt.

— *Napkorra*: K. S-nak. Divatlapban inkább lenne helyén mind a küldött, mind a följánlott.

— *N.-Enyedre*: N. Ö-nek. A szép képet köszönettel vettük; a többire nemsokára rákerül a sor. A küldött leírást felhasználjuk, bár szerettük volna, ha több „adattal“ találkoznunk.

— *Szoláthra*: K. D-nek. Vettük, de félretettük, minthogy ugyanezen cikket már egyszer, más fordításban közöltük.

— *Egerbe*: T. T-nak. Most még határozottan nem válaszolhatunk, azonban reméljük, hogy a jövő évnegyedben jöhet, ha nem lesz nagyon hosszú.

— *Kotájra*: I. Z-nak. Félig-meddig.

A kiadóhivatal üzenetei.

— *Stamisitra*: H. G. Méltóztassék majd az 1 ftot csak a jövő félelvi összeggel beküldeni. — *Kudárra*: H. K. urnak. A 3 ftot csak e napokban kaptuk meg; a küldemény már elindult; a többit jövőre bejegyeztük. — *Brezsnóánydra*: V. V. urnak. A könyvekbe be van vezetve a félelvi összeg, a címszalag pedig csak költségkiméltül nem lön megváltoztatva.

— Azon tisztelt előfizetőinket, kik lapunk ezidei 1-ső és 2-dik számát netán két példányban kapták, vagy a kik e számokat nélkülözhetik, tisztelettel kérjük, kegyeskedjenek azokat a kiadóhivatalnak visszaküldeni.